

OVER TAAL

- 31** Interview
Tineke De Pauw en Roxane Vandenberghe: pluimen en gevoelens in de Vlaamse dialecten - Liesbet Triest
- 34** Taalwerk
Wil of durft het hier wel eens regenen? Over het frequentatieve gebruik van willen en durven - Annet Bremen
- 37** Taalkronkels
Wij hebben de Tummy Tub® van de Hema® - Albert Oosterhof
- 38** Idioom & Co
De lexicale basis van verwijzing naar soorten - Albert Oosterhof
- 40** Broodje taal
De kracht van zwakke werkwoorden / Over- (en onder-) schatten - Sara Brouckaert
- 42** Interview
Dora Knapen: redacteur van luistertijdschriften - Natalie Hulsen
- 45** Taalwerk
De koe? Zolang die maar melk geeft! - Lien De Vos en Gunther De Vogelaer
- 48** Dossier
Grappige namencombinaties in het Nederlandse taalgebied - Piet Creten
- 51** Te boek
Groot voetbalwoordenboek - Johan Taeldeman
Streektaalbeleid - Veronique De Tier
Modellen van C - Johan De Graeve
- 55** Column
Zeg het dan toch! - Hugo Brouckaert
- 56** Quiz over taal
Test uw kennis van het Nederlands - Natalie Hulsen

Tijdschrift over taal,
tekst en communicatie

Interview

Tineke De Pauw en Roxane Vandenberghe: pluimen en gevoelens in de Vlaamse dialecten

LIESBET TRIEST

Op 29 februari verschenen twee nieuwe afleveringen van het Woordenboek van de Vlaamse Dialecten (WVD): Pluimvee, uit de reeks Landbouwwoordenschat en Verstand en Gevoel, uit de reeks Algemene woordenschat. Het WVD is een grootschalig lexicografisch project van de vakgroep Nederlandse taalkunde van de Gentse universiteit. De ambitie van dit magnum opus is niet minder dan de volledige traditionele dialectwoordenschat uit het gebied van het oude

Graafschap Vlaanderen te bewaren voor het nageslacht en voor de wetenschap. WVD-redacteur Roxane Vandenberghe bewerkte het materiaal voor de aflevering Pluimvee, en Tineke De Pauw deed hetzelfde voor Verstand en Gevoel.

Het Woordenboek van de Vlaamse dialecten wil de volledige dialectwoordenschat in Vlaanderen vastleggen. Hoe is dat initiatief ontstaan, en hoe lang loopt het woordenboekproject al?

Roxane: Het WVD maakt deel uit van een omvattender onderneming: een lexicografisch drieluik, dat naast het WVD bestaat uit het *Woordenboek van de Brabantse dialecten* (WBD), over de dialecten uit de provincies Antwerpen, Brabant en Noord-Brabant, en het *Woordenboek van de Limburgse dialecten* (WLD), met de dialecten uit Vlaams en Nederlands Limburg. Die drie grote dialectwoordenboeken zijn volgens hetzelfde plan opgevat. Ze bestaan uit drie grote delen: landbouwwoordenschat, vaktaalwoordenschat en algemene woordenschat, en ze zijn niet alfabetisch maar thematisch geordend. Op die manier is het mogelijk om afleveringen te publiceren die telkens een afgebakend deel van de werkelijkheid behandelen, zoals 'het erf' of 'de timmerman'. Zo blijft het geheel overzicht-

telijker en is het ook mogelijk om sneller een afgerond geheel te publiceren. Een aflevering over 'de mandenmaker' oogt nu eenmaal aantrekkelijker dan een aflevering over 'de letter f'. In 1960 begon professor Weijnen aan de Nijmeegse universiteit met de eerste schriftelijke enquêtes voor het WBD en het WLD. In 1972 heeft professor Pée aan de Gentse universiteit het initiatief genomen om met een Vlaamse tegenhanger van de twee bestaande grote dialectwoordenboeken te beginnen, die de dialecten uit Oost-, West-, Zeeuws- en Frans-Vlaanderen zou behandelen, het WVD dus. Magda Devos, de huidige promotor van het project, en Hugo Ryckeboer waren de eerste redacteurs; zij hebben het hele project in Gent op de rails gezet.

Met de nieuwe delen erbij, zijn er nu 23 afleveringen van het WVD gepubliceerd. Komt er ooit een eind aan het woordenboek?

Tineke: Het WBD is al voltooid sinds eind 2005 en ook van het WLD zijn bijna alle afleveringen versche-

nen. Ook het WVD zal dus ooit 'af' zijn. Toch is het hoe dan ook een werk van lange adem, en kan het woordenboek eigenlijk nooit volledig zijn. Het is een illusie te denken dat een woordenboek dat ruim zeventienhonderd plaatsen bestrijkt alle woorden over alle domeinen van het dagelijkse leven kan bevatten. Er zullen altijd woorden aan onze aandacht ontsnappen, maar dankzij onze werkwijze van gedetailleerd opvragen en navragen maken we ons sterk dat het leeuwendeel van die woordenschat in ons woordenboek terug te vinden zal zijn. Enkel

wat de ambachtelijke terminologieën betreft diende ingeleverd te worden op het volledigheidsideaal: van een aantal oude ambachten, zoals huisweverij, stoelenmaker of vertinner, zijn er geen beoefenaars meer in leven.

Deze situatie maakt duidelijk hoe sterk onze redactie afhankelijk is van de dialectsprekers zelf om onze 'grondstof', de dialectwoordenschat, te verzamelen.

Roxane: Van sommige beroepen, zoals de schaapherder, hebben we wel nog wat materiaal in ons archief zitten dat al lang geleden is opgevraagd, maar dat nog niet verwerkt is. Waarschijnlijk zal de woordenschat rond de schaapherder opgenomen worden in de volgende landbouwflevoering over kleinvee. Ook over de wagenmaker, de garelmaker, de schoenmaker, de huisslachter en de metselaar hebben we nog ongepubliceerd materiaal in ons archief.

Hoe 'vangen' jullie die dialectwoordenschat precies? Gaan jullie op pad om overal te lande dialectsprekers te interviewen?

Roxane: Zoals Tineke al zei, zijn de dialectsprekers zelf natuurlijk onze belangrijkste bron van informatie, maar om het hele gebied af te reizen voor mondelinge opnamen ontbreekt het ons aan tijd en menskracht. Daarom verzamelen we onze woordenschat met behulp van schriftelijke vragenlijsten, telkens over een bepaald thema, die verstuurd worden naar een netwerk van informanten in Oost-, West- en Zeeuws-Vlaanderen. Enkel in Frans-Vlaanderen gaan we bij de mensen thuis langs om dialectwoordenschat op te vragen, omdat de meeste dialectsprekers in Frans-Vlaanderen naast het Vlaamse dialect enkel Frans spreken en dus moeite zouden hebben om onze Nederlandstalige vragenlijsten te begrijpen en in te vullen. Het is de bedoeling dat die opvragingen tegen eind dit jaar volledig afgerond zijn. Vanaf dan zullen we ons alleen nog bezighouden met de verdere verwerking van de enorme hoeveelheid dialectwoorden die in de loop van die 35 jaar verzameld zijn. We nemen ook gegevens op van oudere vragenlijsten, zoals die van de Zuid-Nederlandse Dialectcentrale van de K.U. Leuven, die verstuurd en ingevuld werden tussen de jaren twintig en de jaren

vijftig. Die lijsten bieden vaak een schat aan informatie. Ze werden meestal verdeeld in normaalscholen en zijn dan ook vaak ingevuld door scholieren en studenten. Geen probleem, want in die tijd spraken tieners en twintigers even goed dialect als hun ouders en grootouders. Op basis van die lijsten maken we vaak een vergelijking tussen het 'oude' en het 'nieuwe', door ons opgevraagde dialectmateriaal

voor een bepaald begrip. De algemene tendens die we daarbij te zien krijgen is haast steeds dezelfde: de oude dialectwoorden worden nu nog wel gebruikt, maar veel minder frequent dan vroeger, en ze komen meer verspreid voor, terwijl ze vroeger vaak

duidelijk afgebakende gebieden vormden.

Naast de vragenlijsten kijken we ook plaatselijke en regionale dialectwoordenboeken en idiotica na, en artikelen uit volks- en heemkundige tijdschriften, die vaak een dialectrubriek hebben.

Dat de dialecten gedoemd zijn om te verdwijnen, dat weten we intussen, maar tegelijk lijkt er toch ook een soort revival van het dialect aan de gang te zijn, denk maar aan de populariteit van popmuziek in het dialect. Heeft het dialect dan toch een tweede adem gevonden?

Tineke: Het traditionele dialect, zoals het eeuwenlang werd gesproken door mensen wier wereld niet veel groter was dan hun eigen stad of dorp, is inderdaad heel snel aan het uitsterven. Dat kan ook bijna niet anders, want de wereld waarin die dialectsprekers leefden en waarin het dialect een cruciale rol speelde, is ook volledig verdwenen. Iedereen weet dat die tijd nooit meer terugkomt, dus zou het ook geen zin hebben om de talige evolutie die met die maatschappelijke evolutie gepaard is gegaan, te proberen tegen te houden of terug te draaien. Maar je moet er wel rekening mee houden als je een woordenboek wilt maken dat de dialectwoordenschat uit de eerste helft van de twintigste eeuw beschrijft. We hebben dan ook ondervonden dat het hoog tijd wordt om onze schriftelijke opvraging af te sluiten. In de jaren 70 waren de mensen die het traditionele dialect nog spraken of kenden nog makkelijk te vinden, maar tegenwoordig, bijna 40 jaar later, wordt dat steeds moeilijker.

Roxane: Het klopt dat het dialect aan een revival toe lijkt te zijn, maar volgens mij wordt er vooral veel over dialect gepraat. Veel jongeren zien in dialect misschien een manier om zich te profileren, maar we mogen in geen geval verwachten dat ze opnieuw hetzelfde dialect gaan spreken als hun grootouders. Die vernieuwde belangstelling voor dialect is zeer leuk, maar het is niet zo dat ons werk nu ineens veel gemakkelijker wordt doordat iedereen het weer over een *jutekakoo* of *biezebijze* gaat hebben in plaats van over een *schommel*.

De lemma's die met vrijgevigheid te maken hebben, nemen maar twee bladzijden in beslag, terwijl we met de dialectwoorden rond gierigheid maar liefst zestien bladzijden konden vullen.

Tineke, jij schreef de aflevering over 'verstand en gevoel'. Wat moet ik me daar precies bij voorstellen?

Tineke: Deze aflevering is eigenlijk een soort vervolg op de aflevering *Karakter*, die in 2005 verscheen. Bij de verwerking van de vragenlijsten over het innerlijk van de mens bleek het materiaal zo omvangrijk dat het ons beter leek om het in twee afleveringen op te splitsen. *Karakter* ging vooral over de karakteristieke eigenschappen van de mens, zoals moed en lafheid, verwaandheid en bescheidenheid, optimisme en pessimisme enzovoort. Het grappige daarbij is dat de Vlaamse dialectspreker over positieve eigenschappen meestal snel uitgepraat is, maar wanneer het om de minder goede kanten van zijn medemens gaat, blijkt de dialectspreker over een heel arsenaal aan dialectwoorden te beschikken. De lemma's die met vrijgevigheid te maken hebben bijvoorbeeld, nemen maar twee bladzijden in beslag, terwijl we met de dialectwoorden rond gierigheid maar liefst zestien bladzijden konden vullen. In de nieuwe aflevering *Verstand en gevoel* staan vooral dialectwoorden in verband met

cognitieve eigenschappen van de mens, zoals denken, begrijpen en onthouden, maar het gaat ook over gevoelens, zoals verliefdheid, haat en verdriet. Veel van die abstracte begrip-

pen waren moeilijk om op te vragen bij onze informanten. De meeste gevoelens zijn al niet zo makkelijk te omschrijven en sommige antwoorden bleken door subtiele nuances nét iets anders te betekenen dan wat we bedoelden. Is 'iets op zijn duimpje kennen' bijvoorbeeld hetzelfde als 'iets uit zijn blote hoofd kennen'? Zulke gevallen hebben ons heel wat hoofdbreken bezorgd.

Roxane, dan lijkt een onderwerp als pluimvee me eenvoudiger. Een kip is een kip en een ei is een ei, niet?

Roxane: Ja, het voordeel van een onderwerp als pluimvee is natuurlijk dat het om concrete dieren en zaken gaat, die je duidelijk kunt omschrijven en waarvan je desnoods een afbeelding kunt tonen om duidelijk te maken wat je precies bedoelt. De verwerking en beschrijving van die dialectgegevens waren dus veel eenvoudiger dan die van de *Verstand*-aflevering. Bij deze landbouwafllevering hadden we nog het voordeel dat ook de niet-boeren onder onze informanten de vragenlijsten konden invullen, omdat velen van hen ooit kippen hebben gehouden voor de eieren. Toch was het ook niet altijd makkelijk om bijvoorbeeld de verschillende kippenrassen en -ziekten uit elkaar te houden.

Wat wordt jullie volgende project?

Tineke: Ook onze volgende aflevering is ongeveer klaar; die zal gaan over school en kinderspelen. In het najaar wordt ze voorgesteld in het speelgoedmuseum in Mechelen. Intussen hebben we ons ook op de woordenschat rond voeding gestort. We hebben heel veel materiaal over dat onderwerp, dus dat wordt waarschijnlijk een lijvige aflevering.

Roxane: Ik blijf voorlopig bij de landbouwwoordenschat: ik ben momenteel bezig met de redactie van de aflevering over kleinvee, waarin het varken, het schaap, de geit en het konijn opgenomen worden. De aflevering zal waarschijnlijk ook later dit jaar gepubliceerd worden. Daarnaast ben ik begonnen met het invoeren van de enorme hoeveelheid dialectgegevens rond de traditionele teelt en oogst van gewassen: niet alleen graangewassen als tarwe en rogge, maar ook voedergewassen als hooi, bieten en peulvruchten, en nijverheidsgewassen als vlas en koolzaad. Gelukkig is dat materiaal al een hele tijd geleden opgevraagd, waardoor het erg authentiek en betrouwbaar is.

De vernieuwde belangstelling voor dialect is zeer leuk, maar het is niet zo dat ons werk nu ineens veel gemakkelijker wordt doordat iedereen het weer over een 'jutekakoo' of 'biezebijze' gaat hebben in plaats van over een 'schommel'.

Tot slot de obligate slotvraag: wat is nu het mooiste of leukste woord uit jullie aflevering?

Roxane: Voor mij zijn dat alle werkwoorden voor het begrip 'stofbaden'; dat is een verzorgingstechniek waarbij de kippen zich in het mulle zand wentelen om zich te ontluisen. De werkwoorden die daarvoor in de Vlaamse dialecten gebruikt worden, zijn erg sprekend en dat komt vooral door de herhaling van steeds dezelfde klinker- en medeklinkercombinaties en de frequentatieve uitgang *-eren*: het gaat om woorden als *flodderen, plodderen, flokken, polken, polkeren, pokeren, moddelen, modderen, schodderen*, maar ook om samenstellingen en combinaties als *pollefokken, polleflokken, zonnepolken* en *zandplonzen*. Ik kan me hierbij zo voorstellen hoe de kippen zich liggen te koesteren in de zon en van hun stofbad genieten.

Tineke: Mooi of leuk is bij mijn favoriete woord misschien niet de juiste omschrijving, maar ik heb absoluut een boontje voor de uitdrukking *kweswonder*, ook vaak opgetekend in de gedaante *kwetsonder*. Het heeft de betekenis 'ik vraag me af of' en wordt gebruikt in zinnestelsels zoals 'kweswonder zouden ze al weer zijn van reis'. Onder dit 'woord' zit eigenlijk de constructie 'ik weet des wonder', maar geen enkele dialectspreker beseft dat nog, hoewel vrijwel iedereen de uitdrukking al van kindsbeen af in de mond neemt.

Wil of durft het hier wel eens regenen? Over het frequentatieve gebruik van 'willen' en 'durven'

ANNET BREMEN

Zoals ook eerdere artikelen in dit tijdschrift al hebben laten zien, verschillen het 'Belgisch Nederlands' (BN) en het 'Nederlands Nederlands' (NN) onder andere in het uitdrukken van modaliteit. Door een modale uitdrukking te gebruiken, laat een spreker zien hoe zeker hij is dat wat hij zegt ook waar is – de spreker kan dat doen door middel van een modaal hulpwerkwoord of door een modaal bijwoord. Zo kan een spreker van het BN het werkwoord *moeten* gebruiken in een conditionele zin als *moest je nog vragen hebben*, terwijl een spreker van het NN dit gebruik van *moeten* helemaal niet kent. In zo'n geval gebruikt de Nederlander het modale hulpwerkwoord *mogen* en wordt de zin *mocht je nog vragen hebben*. En bij de modale bijwoorden is er natuurlijk de welbekende variatie tussen *vast en zeker/zeker en vast*. Voor beide kwesties geldt dat het hier niet alleen maar gaat om verschillende vormen voor één en dezelfde betekenis: eerdere bijdragen in *Over taal* hebben laten zien dat de NN-variant en de BN-variant heel eigen gebruiksmogelijkheden hebben.

Aan dit soort bijzondere verschillen tussen NN en BN bij de uitdrukking van modaliteit wil ik er in deze bijdrage nog één toevoegen: het paar *het wil wel eens regenen* (NN)/*het durft wel eens regenen* (BN). We noemen deze gebruikswijze van *willen* en *durven* 'frequentatief': de zinnen drukken uit dat het met een zekere frequentie/regelmaat regent. Op het eerste gezicht lij-

ken de werkwoorden in dit gebruik inwisselbaar, maar opnieuw geldt dat er wel degelijk een verschil bestaat tussen *willen* en *durven*.

Wat kan *willen*?

In mijn onderzoek naar het frequentatieve gebruik heb ik voor hedendaagse gebruikswijzen gezocht naar voorkomens van *willen* in Nederlandse kranten en van *durven* in Belgische Nederlandstalige kranten. Laten we eerst kijken wat dat corpus voor *willen* heeft opgeleverd.

Hij wil haar leren kennen en schrijft zich in voor een danscursus.

Hier is sprake van de oorspronkelijke en prototypische betekenis, waarbij een persoon iets 'wens' of 'verlangt'. Maar er zijn ook zinnen waarin die betekenis vervaagt:

Houd de worst warm of bak hem voorzichtig – hij wil wel eens splijten bij te grote hitte!

Van een echte 'wil' kan hier geen sprake meer zijn. Men bedoelt hier dat wanneer de worst te warm wordt, deze niet anders kan dan splijten: zijn 'wil' wordt eigenlijk gestuurd door iets van buitenaf, waar hij zelf geen greep op heeft. Hier verdwijnt de eigen 'wil' naar de achtergrond. Juist op die manier wordt een frequen-

---

tatieve lezing mogelijk en we vatten de zin als volgt op: ‘Bij te grote hitte splijt de worst soms.’

Deze abstrahering van de oorspronkelijke betekenis is slechts een tussenstap in de ontwikkeling, want in de volgende zin kan de ‘wil’ helemaal aan niets of niemand toegeschreven worden en is alleen de frequentatieve lezing mogelijk.

De kust van Dubai ligt op het noordwesten, en het wil daar nog wel eens stormen.

Allereerst blijkt uit deze voorbeelden dat het werkwoord altijd de woordcombinatie *wel eens* nodig heeft om een frequentatieve lezing op te roepen. Zelfs met andere elementen die regelmaat uitdrukken, zoals *af en toe* en *regelmatig*, wil het niet lukken. Daarnaast spreekt *wil wel eens* altijd de verwachting uit dat de genoemde gebeurtenis zal plaatsvinden, zoals dus in *het wil hier wel eens regenen*. Ten slotte is het frappant dat het daarbij altijd om gebeurtenissen gaat die ongewenst zijn: zowel het splijten van de worst als het stormen zijn zaken die wij als negatief ervaren. Op die manier is er ook steeds sprake van een soort ‘waarschuwing’ bij deze uitingen: ‘aliertheid’ is geboden. Maar gelden deze eigenschappen ook voor de frequentatieve gebruikswijze van *durven*?

Durven durft meer

Wanneer iemand iets durft, betekent dat ook in het BN in eerste instantie dat hij ‘de moed heeft’ om dat te doen.

Hij durft dingen te schrijven, die ik niet op papier zou zetten.

Een andere gebruikswijze dan deze kennen we in het NN niet, maar in het BN vinden we al gauw zinnen waarbij een frequentatieve lezing mogelijk is.

Je weet wat je aan hem hebt, en hij durft ook wel eens tegen je ingaan.

Het ‘moed hebben’ speelt hier zeker nog een rol, maar tegelijkertijd doet door de woorden *wel eens* de frequentatieve gebruikswijze

haar intrede. Bovendien is het opvallend dat het woordje *te* ontbreekt: *durven* in het NN heeft dat wél nodig (zoals in *Hij durft dingen te schrijven*).

Uiteindelijk komen we zinnen tegen die een NN’er vreemd in de oren klinken.

Kevin riep me in het begin van de koers toe dat hij over slechte benen beschikte, maar hij durft wel eens vergeten dat ook de andere renners pijn lijden.

Hoe kun je immers ‘de moed hebben om te vergeten’? *Durven* is een activiteit die een persoon *bewust* moet uitvoeren, wil de letterlijke lezing opgaan: hij weet welk doel hij nastreeft en hij heeft ook controle over dat doel. Met een werkwoord als *vergeten* is die letterlijke lezing niet mogelijk, omdat men over *vergeten* geen controle heeft. De letterlijke betekenis kan zelfs nog meer afgesleten zijn.

Maar het durft tijdens de opvoeding wel eens mis te lopen.

De *durf* kan aan niemand worden toegeschreven: Wie toont moed en wie streeft welk gewenst doel na? Wat de zin wél uitdrukt, is dat de *mogelijkheid* bestaat dat het tijdens de opvoeding wel eens mis kan lopen.

In al deze gevallen wordt, net als bij *willen*, de verwachting uitgesproken dat de genoemde gebeurtenis zal plaatsvinden. Tot zover lijken *durven* en *willen* dan ook een onafscheidelijk en inwisselbaar duo. Maar minstens zo interessant zijn de verschillen. Een zin als de volgende laat al iets zien:

Er is elektriciteit, maar ze durft af en toe uitvallen.

Hier drukt *af en toe* de regelmaat uit; *wel eens* is nergens te bekenen. Maar dat is nog lang niet alles.

Bongo leeft nu apart, want hij durft de andere dieren aanvallen als ze niet op zijn avances ingaan.

Het dier Bongo heeft wellicht ook de moed om andere dieren aan te vallen, maar het is toch vooral omdat hij iets *regelmatig* doet

---

dat hij nu apart leeft. Die regelmaat wordt echter door *geen enkel* woord uitgedrukt in de zin. Waar *willen* zo sterk *wel eens* nodig heeft, kan *durven* het zich permitteren een ander element dat frequentativiteit uitdrukt te benutten, zoals *af en toe* in het vorige voorbeeld, of dat zelfs te laten schieten.

Daarnaast lijkt er, in tegenstelling tot wat bij *willen* het geval was, niet altijd sprake te zijn van een ongewenste gebeurtenis.

(a) *Maar Joris heeft een gebrek. Hij durft nogal eens
wijdlopig zijn.*

(b) *Mijn man is een goede criticus. Hij durft wel eens
te zeggen dat het ene of het andere wel iets beter kon
worden afgewerkt.*

In beide zinnen is sprake van een frequentatief gebruik van *durven* (al zou in (b) ook sprake kunnen zijn van de letterlijke betekenis, mede omdat *durven* gecombineerd wordt met *te*, zoals in het NN-gebruik). We zien in beide voorbeelden twee zinnen, waarvan de tweede zin uitleg geeft van de eerste. De eerste zinnen sturen de lezers dus al in de richting van een bepaalde conclusie, en dat kan een positieve of een negatieve zijn. In (a) geeft het woord ‘gebrek’ aanleiding om datgene wat volgt als *ongewenst* te beschouwen, terwijl in (b) de woorden ‘goede criticus’ juist aanleiding geven om datgene wat volgt als *gewenst* te zien. Wel speelt hier ook de ‘alertheid’ een rol: er wordt opmerkzaamheid ‘gevraagd’ voor bepaalde karaktertrekken van de betreffende personen.

We kunnen nu concluderen dat *durven* veel algemener gebruikt wordt dan *willen*, maar de vraag is natuurlijk: hoe kan dat? Laten we kijken naar de onderstaande voorbeeldzinnen:

A *Ik durf te springen*
B *Laat maar eens zien dan*

A *Ik wil springen*
B *Laat maar eens zien dan*

B reageert twee keer op eenzelfde manier op de uiting van A, maar die reactie klinkt bij *willen* ietwat vreemd. Wanneer je iets *wil*, verwacht een ander niet dat je dat meteen zult doen, maar in het geval dat iemand beweert iets te *durven*, wordt eigenlijk gelijk verwacht dat hij het dan ook echt zal laten zien (‘Doe maar dan,

als je het toch durft’). Natuurlijk is het zo dat een echte *wil* ook omgezet kan worden in een daad, maar dat geldt niet zo sterk als bij *durven*. Aan dat laatste werkwoord is het daadwerkelijke gebeuren sterker verbonden dan aan *willen*: het heeft dus meer kracht. Wellicht heeft het met deze eigenschap van *durven* te maken dat het werkwoord een algemener gebruik kent in de frequentatieve gebruikswijze dan *willen*. De stap van de originele, letterlijke betekenis van *willen* naar de frequentatieve betekenis is groter dan bij *durven* het geval is: het frequentatieve gebruik heeft immers *altijd* betrekking op daadwerkelijke, en dan ook nog regelmatig, gebeurtenissen.

De toekomst heeft het laatste woord

Het is interessant dat *durven* meer in zijn mars heeft dan *willen*, maar dat arsenaal wordt nog lang niet altijd uitputtend benut.

Feit blijft dat het vinden van de frequentatieve lezing van *durven* in kwaliteitskranten niet 1-2-3 lukt, terwijl wie met Google zoekt vrij gauw op allerlei gevallen stuit. Dat is toe te schrijven aan het verschil tussen informele spreektaal en formele schrijftaal. De teksten op internet (vooral fora, persoonlijke websites, profiel-sites etc.) zijn vaak ‘populair’, informeel en spreektaalig. Daarnaast treedt het merendeel van de frequentatieve gevallen op in spreektaalige citaten.

Vooralsnog lijkt de *durven*-constructie dan ook exclusief tot de spreektaal te behoren, maar wellicht zal ze beetje bij beetje tot de schrijftaal doordringen en steeds meer voorkomen. Hoe dan ook: de toekomst heeft het laatste woord.

Annet Bremen is neerlandica. Ze volgt nu de opleiding Writing for Performance aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht.

e-mail: annetbremen@gmail.com

Taalkronkels

Wij hebben de Tummy Tub® van de Hema®

ALBERT OOSTERHOF

Dit stukje gaat over merknamen en hun gebruik als soortnaam. Uit het boekje *Computers en taal* van Marc van Oostendorp blijkt dat het niet zonder risico's is om over dit onderwerp te schrijven (zie www.vanoostendorp.nl/computers/en.taal/h7.html). Van Oostendorp verwijst naar een stukje op het internet, waarin hij had geschreven dat de merknaam Luxaflex® een soortnaam geworden is, die ook gebruikt kan worden voor jaloezieën van andere merken. Dat was echter buiten de waard gerekend. Het bedrijf dat het merk Luxaflex® bedacht heeft, kamt namelijk het internet uit op zoek naar onrechtmatig gebruik van die term. Iedereen die het woord *luxaflex* op internet gebruikt op een manier die het bedrijf niet bevalt, krijgt een brief. Merknamen kunnen in het Nederlands op verschillende manieren gebruikt worden. Hier is een eerste voorbeeld:

Voor het Amsterdamse gerechtshof parkeert ze haar BMW pontificaal op een invalideplek.
(<http://www.google.be/search?hl=nl&q=%22Voor+het+Amsterdamse+gerechtshof+parkeert+%26meta>)

Hier had natuurlijk ook gewoon kunnen staan dat de betreffende persoon (blijkbaar een wethouder) haar auto op een invalidenplek parkeerde. Er wordt niettemin een merknaam gebruikt, omdat het relevant is voor de beschrijving van de situatie. Als iemand in een patserbak rijdt, is het extra schrijnend als zij parkeert op een plek voor een invalidenvoertuig. We kunnen echter ook merknamen gebruiken zonder dat het er in de context toe doet om welk merk het gaat. Hier volgen enkele voorbeelden:

Gelukkig bleef mijn k-way gespaard van enig gespat.
(<http://www.tonytondeleir.be/?p=39>)
Ik hou op me werk bij hoelang ik doe met mijn Bic....
(<http://www.crapforum.nl/showthread.php?t=33275>)

K-WAY® en BiC® zijn voorbeelden van merknamen die gebruikt kunnen worden zonder dat we ons afvragen waarom

het relevant is om te vermelden van welk merk de regenjas of de pen is. Toch zijn deze merknamen (nog) geen echte soortnamen geworden. Ik zou bijvoorbeeld mijn regenjas van een ander merk dan K-WAY® niet zomaar aanduiden als een *k-way*. Het gebruik van deze merknamen als soortnaam is nog niet zodanig ingeburgerd dat ze ook in woordenboeken vermeld worden.

Op internet zijn mooie voorbeelden te vinden waaruit blijkt dat sommige merknamen echte soortnamen zijn geworden:

Omdat mijn zoon te groot ervoor is geworden te koop een Tummy Tub van de Hema.
Een mooi maxi cosi van de merk maxi cosi ...
(<http://www.marktplaats.nl>)

De naam Tummy Tub® wordt gebruikt voor een babybadje in de vorm van een emmer. Maxi-cosi is de gebruikelijke term voor autostoeltjes Groep 0, bestemd voor pasgeboren baby's.

Een interessant onderwerp is de sociaaleconomische relevantie van dit gebruik van merknamen. Bekijk het volgende voorbeeld:

Gelukkig schijnt de zon nu weer buiten en ben ik vandaag lekker met Randy naar buiten geweest, hij heeft de verdere middag in de maxi cosi buiten geslapen.
(http://wijnster.web-log.nl/in_vino_veritas/seth/index.html, de naam is gefingeerd)

Stel je voor dat Randy de hele middag buiten in een *autostoeltje* zou hebben liggen te slapen. Dat zou een vorm van kindermishandeling zijn. Een baby de hele middag in een *maxi-cosi* laten zitten of liggen is echter iets waar velen hun hand niet voor omdraaien.

De lexicale basis van verwijzing naar soorten

ALBERT OOSTERHOF

Hoewel verwijzing naar soorten ('generieke referentie' in de traditionele grammatica) vooral een eigenschap is van naamwoordelijke constituenten, bepalen we doorgaans juist op basis van het predicaat in de zin of zo'n constituent naar een soort verwijst. Als we de zinnen hieronder vergelijken, dan is er een verschil in de betekenis van *de ijsbeer* in (1a) en in (1b).

- (1) a) De ijsbeer is dood.
b) De ijsbeer is uitgestorven.

Alleen in (1b) verwijst deze constituent naar een (dier)soort. We trekken deze conclusie vooral op grond van het feit dat in (1b) het predicaat *uitgestorven* gebruikt is. Dat is een predicaat dat correspondeert met een eigenschap die alleen toegeschreven kan worden aan soorten als geheel. Objecten, individuen of exemplaren van een soort kunnen niet uitgestorven zijn. Zulke predicaten kunnen we soortselecterende predicaten noemen.

Hiermee wordt verwijzing naar soorten dus een onderwerp dat in belangrijke mate gebaseerd is op lexicale informatie. Het ligt vast in ons mentale lexicon dat er een verschil is tussen *dood* en *uitgestorven*, waarbij het eerste bijvoeglijke naamwoord een eigenschap noemt van individuen en het tweede een eigenschap van soorten. Uiteraard staan die twee predicaten daarbij met elkaar in verband: als alle exemplaren van een (dier)soort dood zijn, sterft de soort uit. *Uitgestorven* kunnen we dus zien als de soortselecterende tegenhanger van *dood*.

Overigens moet het adjectief *uitgestorven* zoals gebruikt in zin (1b) niet verward worden met *uitgestorven* in een andere betekenis, namelijk 'verlaten, doods':

- (2) a) De universiteitswijk is in het weekend tamelijk uitgestorven.
b) Het stadje was behoorlijk uitgestorven.

In dit soort zinnen is *uitgestorven* een predicaat dat een eigenschap beschrijft van plaatsen. Overigens speelt daarbij de grootschaligheid van de plaats een rol. Zinnen zoals (3), waarin het gaat om locaties op een kleiner niveau, behoren niet tot het Nederlandse idioom.

- (3) a) De collegezaal is uitgestorven.
b) De slaapkamer was uitgestorven.

Een verschil met het soortselecterende *uitgestorven* is dat *uitgestorven* in de betekenis 'verlaten, doods' gemodificeerd kan worden door een bijwoord van graad, zoals *tamelijk* in (2a) en *behoorlijk* in (2b).

Het woord *uitgestorven* in (1) (en overigens ook in (2)) is een deverbaal adjectief. Dat betekent dat het is afgeleid van een werkwoord, namelijk *uitsterven*. Dat werkwoord is zelf uiteraard ook een soortselecterend predicaat. Een paar voorbeelden zijn te vinden in (4):

- (4) a) De ijsbeer is momenteel aan het uitsterven.
b) De dodo stierf uit voordat men er erg in had.

Het is overigens niet altijd duidelijk of we bij *uitgestorven* te maken hebben met het deverbale adjectief, of dat er nog sprake is van een echt voltooid deelwoord van *uitsterven*. Zin (5) is afkomstig uit *Het Nieuwsblad* (interneteditie, 20 oktober 2007).

- (5) Wetenschappers gingen ervan uit dat de soort al dertig jaar is uitgestorven.

Uit het feit dat de stand van zaken die in deze zin weergegeven wordt *al dertig jaar* aan de gang is, kunnen we afleiden dat het hier gaat om een toestand en niet om een gebeurtenis. Dat suggereert dat *uitgestorven* in (5) een bijvoeglijk naamwoord is. Het probleem is

---

echter dat de volgorde in (5), waarbij *uitgestorven* in een bijzin voorafgegaan wordt door het hulpwerkwoord, normaal gesproken uitgesloten is indien *uitgestorven* een adjectief zou zijn.

Behalve het werkwoord *uitsterven* (en het daarvan afgeleide adjectief *uitgestorven*) bevat ons lexicon maar een handjevol soortselecterende predicaten. Als het gaat om predicaten waarbij het onderwerp van de zin (en niet een ander zinsdeel) naar een soort verwijst, kom ik niet verder dan drie goede voorbeelden: *uitsterven*, *bedreigd* (zie (6a)) en *voorkomen* (6b)).

- (6) a) De ijsbeer is (met uitsterven/uitroeiing) bedreigd.
b) De ijsbeer komt voor in het noordpoolgebied.

Voorkomen wordt trouwens vooral gezegd van dieren. De volgende zin behoort niet tot het idioom van het Nederlands:

- (7) De mens komt niet voor op Antarctica.

Het valt natuurlijk niet uit te sluiten dat sprekers best wel eens zinnen zoals (8) in de mond nemen:

- (8) Een ijsbeer komt voor in het noordpoolgebied.

Nominale constituenten met het lidwoord *een* kunnen echter niet naar soorten verwijzen (zie mijn artikel in *Over taal* 45, blz.4). Dat zou een probleem betekenen voor de stelling dat *voorkomen* een soortselecterend predicat is. De vraag is echter of zin (8) grammaticaal is. Zinnen waarin het werkwoord *leven* wordt gebruikt zijn in elk geval beter in dit soort contexten:

- (9) Deze ijsbeer leeft in het arctische gedeelte van Canada.

Merk op dat er tussen *voorkomen* en *leven* een verband is dat vergelijkbaar is met *uitgestorven* en *dood*: indien we van individuele ijsberen zeggen dat ze in het noordpoolgebied leven, kunnen we vervolgens zeggen dat de betreffende diersoort daar voorkomt.

Soms wordt ook een predicat als *zeldzaam* in één adem genoemd met soortselecterende predicaten. De vraag is of dat terecht is. Inderdaad zouden we op basis van zinnen als (10a) de indruk kunnen krijgen dat *zeldzaam* een soortselecterend predicat is. Een zin als (10b) lijkt echter ook acceptabel te zijn, ook al kunnen constituenten zoals *een ijsbeer* niet naar soorten verwijzen (zie *Over taal* 45, blz. 4).

- (10) a) De ijsbeer is zeldzaam.
b) Een ijsbeer (, dat) is zeldzaam.

Daarom is het beter om *zeldzaam* niet te beschouwen als een soortselecterend adjectief.

Tot slot kijken we naar een ander type: predicaten waarbij het direct object verwijst naar een soort. Daarvan zijn slechts twee goede voorbeelden bekend: *uitvinden* en *uitroeien*:

- (11) a) Edison heeft de gloeilamp uitgevonden.
b) Wij zullen nog meemaken dat de tijger definitief wordt uitgeroeid.

Het werkwoord *uitroeien* wordt net als *voorkomen* door sprekers van het Nederlands soms wel gebruikt zonder dat er sprake is van verwijzing naar een soort. Een voorbeeld is gegeven in (12). Het is duidelijk dat zin (12) niet impliceert dat de betreffende diersoort als gevolg van deze actie voorgoed tot het verleden behoort.

- (12) Ze gaan vanavond een paar ratten in het stadspark uitroeien.

De vraag is opnieuw of deze zin grammaticaal is. Indien er een aantal ratten gedood worden, zonder dat daarmee de diersoort van de aardbodem verdwenen is, hebben we daar een ander werkwoord voor, namelijk *verdelgen*:

- (13) Ze gaan vanavond een paar ratten in het stadspark verdelgen.

Verdelgen verhoudt zich tot *uitroeien* zoals *dood* zich verhoudt tot *uitgestorven* en *leven* tot *voorkomen*. Het verschil tussen verwijzing naar soorten en verwijzing naar andere entiteiten is op die manier gebaseerd op lexicaal bepaalde informatie.

Albert Oosterhof is postdoctoraal onderzoeker aan de UGent en is in het collegejaar 2007-2008 als gastprofessor verbonden aan de Universiteit Antwerpen. In april 2008 verschijnt zijn boek over genericiteit bij John Benjamins.

e-mailadres: albert.oosterhof@ugent.be

Broodje taal

De kracht van zwakke werkwoorden / Over- (en onder-) schatten

SARA BROUCKAERT

Er is iets aan de hand met de onregelmatige en half-onregelmatige werkwoorden. We horen het op de radio, zien het op tv, lezen het in de krant. Een schip *voer* niet meer de haven uit, het *vaarde*. De dokter *onderwierp* de patiënt niet aan een onderzoek, hij *onderwerpte* hem. Of, beter nog, we vervangen de ene sterke vorm door de andere: hij *onderworp*. Laatst hoorde ik iemand zelfs vertellen hoe hij de hele straat *doorloopte*, maar het juiste huis maar niet kon vinden. De voorbeelden zijn legio en wie er een beetje aandacht aan besteedt, vindt er dagelijks. Het publiek *draagde* de overleden prinses op handen en de journalist *graafde* diep en vond uiteindelijk de primeur die hij zocht (of is het *zoekte?*). En het is niet alleen de onvoltooid verleden tijd waarmee het niet meer wil lukken, ook voltooide deelwoorden moeten eraan geloven. Onlangs in het Journaal konden we horen hoe er bij Liefmans Dentergem opnieuw volop wordt *gebrouwd*. Ik hoor ze al bezig, al die werknemers die de ene scherpe keelklank na de andere uitstoten. Want dat is wat *brouwen*, *brouwde*, *gebrouwd* volgens Van Dale betekent: ‘de letter *r* met een scherpe (op een *ch* lijkende) keelklank uitspreken’.

Ik geef toe, ze zijn niet eenvoudig, die werkwoorden. De boswachter *jaagde* tijdens het seizoen zelf graag

op wild, maar *joeg* stropers onverbiddelijk weg. En als die man *joeg*, zou je denken dat de stroper *kloeg*, maar dat is dan weer niet het geval, die *klaagde*. Het is ook niet zo vreemd dat steeds meer onregelmatige vormen het onderspit moeten delven (*dolf én delfde*) ten opzichte van meer eenvoudige, regelmatige uitgangen. Naast *vroeg* vermeldt Van Dale ook *vraagde*, naast *woei* is er *waaide* en bij *aantijgen* (*teeg aan, aangetegen*) zien we nu ook *tijgde aan, aangetijgd* staan. Volstrekt normaal, want we hebben taal in de eerste plaats graag logisch en het liefst niet onnodig moeilijk. Maar toch... als ik hoor dat de file zich maar langzaam *voortbeweegde* of dat de jongedame naar haar geliefde *schrijfde* (echt waar!) maar geen antwoord kreeg, krijg ik het te kwaad. Dus in afwachting van de dag dat onregelmatige vormen volledig zijn *verdwijnd* omdat de taalgemeenschap *besluitte* dat ze te moeilijk *zijn*, toch dit: hou de sterke werkwoorden nog even in ere, ik ben ze nog steeds *genegen* (voltooid deelwoord van *nijgen*, wist u dat?).

Over- (en onder-) schatten

Over sommige dingen hoor je jarenlang niets en dan duiken ze plots twee keer op in enkele weken tijd. Dat overkwam me met de formuleringen *niet te onderschatten* en *niet te overschatten*. Twee keer kreeg ik de voor-

---

bije maand de vraag wát we nu precies horen te zeggen. Eenvoudig genoeg, denkt u, maar als u hoort met welke problemen de vraagstellers te maken hadden, denkt u daar misschien anders over.

De heer A stelde zich de vraag of we van iets erg belangrijks nu zeggen *dat het maar moeilijk onderschat kan worden*, of net *overschat*? De heer B verwonderde zich dan weer over de volgende uitspraak op de achterflap van een boek: *het belang van dit boek is moeilijk te onderschatten*. Volgens hem betekent die zin immers dat het boek dermate waardeloos is, dat je het niet laag genoeg kunt schatten. En dat is ongetwijfeld niet wat de uitgever bedoelde.

Even klaarheid scheppen: als iets erg belangrijk is en niet beneden zijn waarde mag worden geschat, is iets *niet (of moeilijk) te onderschatten*. Dat betekent dat het niet *mag* of *kan* worden onderschat. En met een beetje goede – of ik durf bijna te zeggen: slechte – wil kan je daar inderdaad twee kanten mee op en dat is precies wat de heer B gedaan heeft. Iets wat je niet kan onderschatten, heeft volgens hem een dusdanig lage waarde dat de bodem bereikt is. Terwijl natuurlijk net het tegengestelde wordt bedoeld.

Het probleem van de heer A is vergelijkbaar maar toch net even anders. Terwijl de heer B in de knoei zit met *onderschatten*, heeft de heer A het moeilijk met *overschatten*. Want als je iets moeilijk kunt overschatten, betekent dat dan niet dat het zo slecht is dat je niet geneigd bent het te hoog in te schatten? Nee, waarde heer A. Wat van niet (of moeilijk) te overschatten belang is, is zodanig belangrijk dat zelfs de grootste superlatieven nog niet te veel eer zijn. Maar het is niet zo vreemd dat de heer A in de war is, want als we ergens weinig belang aan hechten, zeggen we dat we het *niet moeten overschatten*. Moeten of kunnen, een wereld van verschil. Dus nog even voor als u door al dat geschat de draad bent kwijtgeraakt: iets wat echt de moeite waard is, is zowel niet te onderschatten als niet te overschatten.

En nu ik toch bezig ben: er moet me nog iets van het hart. *Niet het minst* en *niet in het minst* zijn twee verschillende dingen. *Niet het minst* betekent hetzelfde als – logischer kan haast niet – ‘het meest’. *Niet in het minst*, daarentegen, betekent ‘helemaal niet’. Het belang daarvan is niet te onderschatten, niet in het minst. Want een beetje duidelijkheid moet er zijn, en niet het minst in ons taalgebruik.

Sara Brouckaert is projectmedewerker bij het departement linguïstiek aan de K.U. Leuven en assistent-taaladviseur bij de VRT.

e-mail: sara.brouckaert@arts.kuleuven.be

Interview

Dora Knapen: redacteur van luistertijdschriften

NATALIE HULSEN

Half februari verscheen bij de Nederlandse uitgeverij The House of Books het nieuwe boek van bestsellerauteur Sophie Kinsella. Niets opmerkelijks, denkt u misschien, maar dat was het toch wél: bij de uitgave zat een mp3-speler waar het ingesproken boek op stond. Zogenaamde luisterboeken vind je ook in België, meer zelfs, al meer dan 30 jaar bestaan er ook gesproken tijdschriften. Ze worden samengesteld en ingelezen door de

redacteurs van de vzw Progebraille Helen Keller (PHK). Over taal sprak met een van hen, Dora Knapen, in de studio's van PHK in Hasselt.

Wat houdt het werk van een redacteur van gesproken tijdschriften in?

Elke dag lees ik kranten en tijdschriften, waaruit ik de geschikte artikelen selecteer voor de tijdschriften die ik samenstel. Dat zijn *Litera*, een tijdschrift over literatuur, *Cursief*, een tijdschrift over bekende mensen uit de muziekwereld, royalty's enz, en ook *Eva*, een gezinstijdschrift over mode, koken, opvoeden... In totaal maken we met vier redacteurs elf tijdschriften, die we achteraf inlezen.

Zo'n selectie blijft altijd subjectief, maar het is vooral belangrijk dat je een gevarieerd aanbod van onderwerpen brengt en dus niet eindeloos herhaalt.

Onze abonnees zijn blinden en slechtzienden, maar ook andere mensen die niet zelfstandig kunnen lezen, bijvoorbeeld MS-patiënten.

Zijn jullie de enigen in België die tijdschriften samenstellen en inlezen?

Ja. In Nederland worden tijdschriften wel integraal ingelezen, maar zelf samengestelde tijdschriften hebben ze er niet.

Dat samenstellen gebeurt enkel in onze studio's in Hasselt. PHK heeft ook nog studio's in Leuven, Mechelen en in de hoofdzetel in Zellik, waar vrijwilligers boeken

---

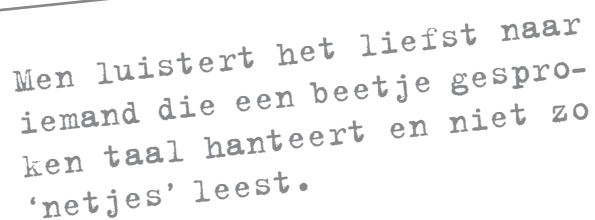
inlezen. De boeken lezen we op aanvraag van de blindenbibliotheken, die onlangs samengesmolten zijn tot één grote luister- en braillebibliotheek, met de naam Luisterpunt.

Hoe populair zijn luisterboeken in België?

Het is een opkomende markt. Alleen liggen de productiekosten van luisterboeken heel hoog voor de uitgever.

Een andere trend is dat schrijvers hun boek zelf inspreken. Enkele jaren geleden hadden we hier een primeur met jeugdauteur Anna Coudenys en haar boek *Wilde lucht*. Het gedrukte boek kwam samen met het gesproken boek, de brailleversie en de grootletterdruk op de markt.

Sinds dit jaar lezen we ook *Plus Magazine*, een seniorenmagazine voor 50-plussers, integraal in.

Men luistert het liefst naar iemand die een beetje gesproken taal hanteert en niet zo 'netjes' leest.

Hoe worden die tijdschriften en boeken aan jullie abonnees bezorgd?

Sinds 1 januari 2006 sturen we cd'tjes op naar de mensen, in plaats van cassettes. We werken met Daisyboeken en -tijdschriften. Daisy staat voor *Digital Accessible Information System* (digitaal toegankelijk informatiesysteem). We lezen dus niet meer in op band, maar op cd-rom, in digitaal formaat. Dat heeft heel wat voordelen voor onze luisteraars: een cd is veel duurzamer, biedt een betere geluidskwaliteit, en heeft een hogere opslagcapaciteit. Het Daisyformaat kan afgespeeld worden op de pc, dvd-/mp3-speler of via een speciale Daisyspeler. Daarmee kan men bladeren door het boek of tijdschrift, van hoofdstuk naar hoofdstuk, van bladzijde naar bladzijde.

Een van de voordelen van digitaal werken, is dat we per artikel kunnen inlezen en dat we de volgorde achteraf nog kunnen veranderen. Een artikel tussenvoegen op een opgenomen band vergde heel wat knip- en plakwerk.

Ongetwijfeld heb je een goede stem nodig als je boeken of tijdschriften inleest. Wanneer heeft iemand volgens jou een goede stem?

Ik val voor de diepe, hese mannenstem, zoals die van Joe Cocker. Als ik zo'n stem hoor, trilt er vanbinnen in mij iets. Ik heb een hekel aan scherpe vrouwenstemmen of te iele, te luchtige stemmen, zoals die van *The Nanny* (een Amerikaanse televisieserie, *nvdv*). Er moeten warmte en levenskracht uit een stem spreken, vind ik. Een stem zegt veel meer als je ernaar leert te luisteren. Zo laat de stem bijvoorbeeld horen of mensen oprecht, vrolijk of verdrietig zijn. Een stem is ook een instrument: zo kan je door één toon lager te spreken mensen echt intrigeren.

PHK heeft een comité dat de stemmen van de inlezers aan de hand van een stemproef beoordeelt. Zo moet je in het hele land verstaanbaar zijn, dus streekaccenten worden afgekeurd. Verder moet je ook een niet te zeurderige, niet te hoge of te diepe toon hebben, kortom: je stem moet aangenaam om te beluisteren zijn, en dat voor de meerderheid der mensen. Joe Cocker zou bij ons dus niet slagen!

Heb je zelf aan je stem moeten werken?

In het derde leerjaar van de lagere school heb ik dictielessen moeten volgen, omdat ik mijn 'r' niet kon zeggen en een beetje moeite had met e- en a-klanken. Maar toen ik hier aangeworven werd, ben ik gewoon voor mijn stemproef geslaagd. Eerst heb ik hier nog als vrijwilligster boeken ingelezen, en mijn eerste boek heb ik toen zelf kritisch beluisterd. Het beviel mij absoluut niet. Ik vond dat het veel te gemaakt klonk en veel te netjes gearticuleerd, zoals een schooljuf die de laatste '-en' van elk woord uitspreekt. Dat is helemaal niet aangenaam om naar te luisteren, dat klinkt overgearticuleerd. Je merkt dat, als je zelf luistert, je het

---

liefst luistert naar iemand die echt spreektaal gebruikt en niet zo ‘netjes’ leest. Daarna ben ik gaan oefenen, en heb ik gemerkt dat mijn toon mooier klinkt als ik mijn houding achter de microfoon beter verzorg.

Hoezo?

Als je je ademhaling vanuit je buik door je stembanden laat stromen, dan krijgt je stem een betere resonantie. Zo klinkt ze aangenamer en iets warmer dan als je alleen met lucht uit het bovenste deel van je longen praat. Dat heeft altijd iets gespannens, en dat hoor je ook.

Hoe was dat voor jou, de eerste keer in een studio achter een microfoon?

De eerste keer luisteren naar je eigen stem is natuurlijk een nachtmerrie voor iedereen, want wij horen onze eigen stem met ons lichaam als klankkast. Als je ze dan opgenomen hoort, valt dat allemaal weg en hoor je eigenlijk wat andere mensen horen. Dat is echt niet hetzelfde als wat je zelf hoort, dus dat is heel even erg schrikken. Het vergt wel een aantal keren naar jezelf luisteren voor je dat gewend bent.

Ik herinner me dat ik bij het inlezen van mijn eerste boek klamme handjes had; de technicus zit immers achter glas mee te luisteren en alleen al tijdens het afstellen van de knopjes in het begin, wat even duurt, heb je het gevoel van: wat moet mijn stem vreselijk zijn.

Hoeveel uur lees je gemiddeld per dag?

Het hardop voorlezen in de studio komt neer op een drietal uren per dag. Het in stilte lezen van kranten en tijdschriften doe je de hele dag door. 's Avonds thuis lees ik ook nog. Lezen word ik nooit beu: ik vind dat altijd een bron van informatie die je voortdurend up-to-date houdt en waarvan je steeds bijleert.

Zijn er bepaalde uren op de dag dat je beter leest?

Er zijn vooral uren op de dag dat ik echt slecht lees: voor 10 uur 's morgens, want dan kraakt mijn stem, en is ze gewoon niet wakker. Ik ben geen ochtendmens, dus als ik om 9 uur in de studio zit, dan heeft mijn stem het even moeilijk als ik. In de namiddag is er soms ook een dipje, een tweetal uren na het eten. Dan ben je een beetje moe en klinkt je stem wat zeurderiger.

Zijn er dingen die je niet kunt inlezen, om praktische redenen bijvoorbeeld?

In principe is alles inleesbaar, maar sommige dingen zijn natuurlijk moeilijker dan andere: tabellen bijvoorbeeld, omdat blinden en slechtienden niet kunnen terugkijken in welke kolom ze zitten. Dan moet je een beetje meer taal gebruiken dan er geschreven staat. Een ander voorbeeld: bij kunstboeken over schilderijen is het soms nodig om eerst te beschrijven wat er op dat schilderij te zien is. Dat vergt wel een goede fantasie of een vlotte spraakzaamheid, want ook dan lees je iets in wat niet voorgedrukt is.

Ooit heb ik een boek moeten inlezen voor een student kinesithérapie. Dat was een beschrijving van elke spier en elke ader in het lichaam, alleen maar Latijnse benamingen. Niet echt makkelijk en zeer vermoeiend. En een heel boek over de vleugelkwaliteit van de Belgische postduif, dat valt ook niet mee (*lacht*).

Het is uiteraard altijd makkelijker om dingen in te lezen die je interesseren en die dicht bij je staan, omdat je dan de uitspraak van de woorden zeker kent. Als je bijvoorbeeld onverwacht het tijdschrift *Sport* moet maken en je weet niet hoe de namen van die voetballers precies uitgesproken worden, dan is het even zoeken. Soms zijn we wel eens blij dat we naar de taaladviseur van de VRT kunnen bellen. Zo heb ik onder andere geleerd dat het ‘foeng schwei’ is en niet ‘feng sjoewie’ (geschreven als feng shui, nvdr).

Luisterboeken zijn een opkomende markt, maar nog heel duur voor de uitgevers.

Werken jullie ook met spraaktechnologie?

Ja, handleidingen of gebruiksaanwijzingen laten we door de computer inlezen, de meer langdradige en saaie dingen, of voor een klein publiek, maar er is tot op vandaag nog altijd heel veel verbeterwerk aan. Een computer weet niet altijd of een ‘e’ tussen twee medeklinkers als een [e] of een [ee] wordt uitgesproken, en hij kan ook foute accenten leggen. Heel erg aangenaam om naar te luisteren is het ook nog niet. Maar ik denk wel dat het in de toekomst verder zal verbeteren.

Leest u zelf graag en hebt u een goede stem? Neem dan contact op met PHK: 011 22 34 37 (Hasselt), 016 89 06 83 (Leuven), 015 55 66 75 (Mechelen) of 02 481 87 22 (Zellik), of surf naar www.phk.be.

De koe? Zolang die maar melk geeft!

LIEN DE VOS EN GUNTHER DE VOGELAER

Nederlanders en Vlamingen spreken dezelfde taal, maar toch gebeurt het geregeld dat men de wenkbrauwen fronst bij het horen van deze of

gene wending die aan de overkant van de landsgrens wordt gebruikt. In Nederland is het bijvoorbeeld heel gewoon om met het mannelijke pronomen hij te verwijzen naar woorden die door het overgrote deel van de Vlamingen duidelijk als vrouwelijk worden aangevoeld. Men hoort er uitspraken als De mand? Hij ligt vol eieren, De tafel? Hij heeft vier poten, en, godbetert, soms zelfs De koe? Hij geeft melk.

Het gebruik van de pronomina *hij*, *ze* en *het* om naar eerder genoemde substantieven terug te verwijzen is een klassiek voorbeeld van een domein waarop het Nederlandse en het Vlaamse taalgebruik sterk van elkaar verschillen. De kwestie van het woordgeslacht of 'genus' zorgde aan het eind van de 19de en het begin van de 20ste eeuw voor nogal wat beroering onder taalkundigen, die het maar niet eens werden over of nu het Nederlandse dan wel het Vlaamse genus tot standaardtaal uitgeroepen moest worden. De emoties liepen daarbij vaak hoog op, getuige het volgende citaat van de taalkundige Pauwels uit 1938:

Grove vergrijpen tegen onze geslachten, waarbij ons taalgevoel begint te steigeren, willen we volstrekt als doodzonden blijven brandmerken! Wij zullen de taal onzer vaderen ongeschonden, onverminkt handhaven!! Wij eisen ons recht, ons volle recht!!

Ook vandaag nog lopen de meningen sterk uiteen. Enkele jaren geleden pleitte Sara Brouckaert er in dit tijdschrift voor om het 'zuidelijke' gebruik van *ze* niet al te snel terzijde te schuiven. Haar artikel is een repliek op een opinie van Joop Van der Horst in *De Standaard*, waarin hij het Vlaamse gebruik van *ze* voor vrouwelijke woorden als *mand* en *tafel* bestempelt als een historisch relict en zelfs een dialectverschijnsel.

Het verval van het woordgeslacht

De historische context van de discussie is wellicht bekend: het aantal genera in het Nederlands neemt af. Geen drie genera meer, zoals in het Middelnederlands, maar slechts twee: commuun (i.e. de versmelting van de vroegere 'mannelijke' en 'vrouwelijke' woorden) en neutraal (of 'onzijdig'). De ontwikkeling is het duidelijkst zichtbaar aan de bepaalde lidwoorden: het Nederlands heeft er slechts twee bewaard, namelijk *de* en *het*. De mannelijke en vrouwelijke woorden vormen vandaag samen gewoon de categorie van de *de*-woorden, de onzijdige woorden noemen we tegenwoordig *het*-woorden. Zinnetjes als *De mand? Hij ligt vol eieren* en *De tafel? Hij heeft vier poten* tonen dat het mannelijke *hij* zich toelegt op de verwijzing naar alle *de*-woorden, voor *het*-woorden wordt *het* gebruikt. Het vrouwelijke *ze*, ten slotte, ziet zijn gebruiksomgeving sterk ingeperkt: *ze* wordt nog uitsluitend gebruikt om te verwijzen naar vrouwelijke personen of dieren. Doordat vooral het mannelijke pronomen in dit scenario sterk aan belang wint, wordt de ontwikkeling omschreven als 'masculinisering'.

Maar wat veroorzaakt nu deze ontwikkeling? Om dat te begrijpen, is het van belang om te weten hoe genussystemen werken. Op het eerste gezicht lijkt het woordgeslacht nogal willekeurig: waarom zijn *stoel* en

auto vanouds mannelijk en *tafel* en *bus* vrouwelijk? Onderzoek leert echter dat de meeste genussystemen vrij strak geregeld zijn: ofwel vormen de leden van een bepaalde categorie een coherente groep omdat ze een vergelijkbare betekenis hebben (i.e. semantische genusregels), ofwel omdat ze bepaalde vormeigenschappen delen (i.e. formele regels). Het hedendaagse Engelse genussysteem steunt bijna uitsluitend op semantische regels. Vroeger waren die talrijker dan nu. In ouder Engels was het bijvoorbeeld normaal om naar schepen te verwijzen met het voornaamwoord *she* (*The Titanic? She is sinking*). In talen als het Duits en het Frans zijn daarentegen vooral vormeigenschappen van doorslaggevend belang. Men is er namelijk in geslaagd om het genus van het overgrote deel van de Duitse en Franse woorden te verklaren aan de hand van de begin- of eindklanken van de woorden in kwestie. Zo zijn veruit de meeste woorden op *-en* mannelijk, en die op *-le* onzijdig. Ook in de Nederlandse standaardtaal spelen vormeigenschappen een rol: alle woorden op *-heid*, op *-theek* of op *-erij* (bijvoorbeeld *gezondheid*, *bibliotheek*, *drukdoenerij*,...) zijn bijvoorbeeld vrouwelijk. Dergelijke formeel gemarkeerde vrouwelijke woorden bieden niet toevallig het langst weerstand tegen de tendens tot masculinisering. In het Middelnederlands speelden formele kenmerken een grotere rol dan in het Nederlands vandaag. De belangrijkste categorie vrouwelijke woorden was toen ongetwijfeld die van de woorden op *-e*, die uit vele tientallen woorden bestond.

Alle genoemde regels hebben met elkaar gemeen dat ze betrekking hebben op de slotlettergreep van de betreffende substantieven. En daar wringt nu net het schoentje: de jongste eeuwen is die slotlettergreep van Nederlandse woorden aan voortdurende reductie onderhevig geweest. Zo is de voor het genusonderscheid belangrijke eind *-e* na veel woorden gewoon weggefallen. We zeggen nu *fabriek* in plaats van *fabrieke*, *bijl* i.p.v. *bijle*, en *kom* i.p.v. *komme*. Uiteraard heeft dat de nodige gevolgen voor het genussysteem, op de eerste plaats voor de woorden met vrouwelijk genus.

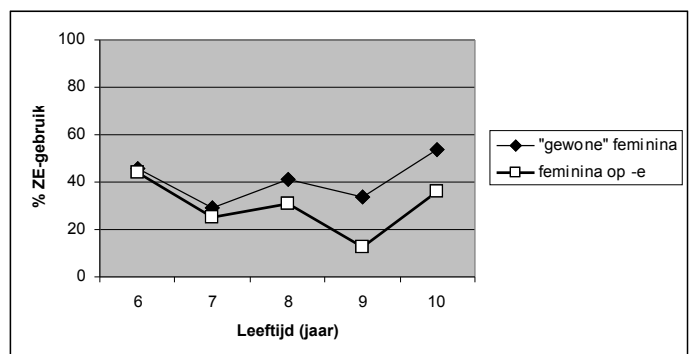
De toekomst is aan de kinderen

Wellicht de beste manier om tot een beter begrip van de situatie te komen en om zelfs een blik op de toekomst te kunnen werpen, is onderzoek naar het taalgebruik van... kinderen! Kinderen leren immers het genus van woorden niet zomaar uit het hoofd, maar ontdekken patronen en passen bepaalde regels toe. Dat stelt hen in staat om de finesses van het woordgeslacht al op jonge leeftijd

onder de knie te krijgen. Duitse kinderen van zes jaar bijvoorbeeld beheersen het woordgeslacht nagenoeg perfect. De snelheid waarmee ze een regel verwerven, hangt samen met het belang van die regel in het systeem. Zo hebben Duitse kinderen bepaalde formele regels al snel onder de knie: driejarige Duitstalige kinderen weten bijvoorbeeld perfect dat alle woorden die eindigen op *-e* vrouwelijk zijn. Dat wijst erop dat deze regel een prominente rol inneemt in het Duitse genussysteem.

Onderzoek over hoe snel de eind-*e*-regel door Nederlandstalige kinderen verworven wordt kan ons iets bijleren over de status van de regel in het hedendaagse Nederlands, en de impact van allerlei ontwikkelingen in de Nederlandse slotlettergreep op die regel. Daarom hebben we in de loop van 2007 een onderzoek uitgevoerd naar de kennis van het woordgeslacht bij kinderen tussen 6 en 10 jaar. Alle kinderen kwamen uit de provincie Oost-Vlaanderen. Dat is van belang doordat de evolutie weg van het 'oude' genussysteem niet in alle delen van het Nederlandse taalgebied even snel plaatsgrijpt. Oost-Vlaanderen behoort evenwel tot de conservatiefste regio's in het taalgebied; wellicht is de kennis van het oude woordgeslacht er beter dan elders in Vlaanderen en vooral Nederland. Het onderzoek gebeurde door middel van een vragenlijst waarop naar een twintigtal woorden uit een stimuluszin verwezen moest worden in een tweede zin, waaruit het voornaamwoord werd weggelaten. Alleen de voornaamwoorden *hij*, *ze* of *het* mochten gebruikt worden. Het woord uit de eerste zin waarnaar verwezen moest worden, werd vetgedrukt. Een voorbeeld: 'Ik heb **de tafel** net verzet. ___ stond in de weg.'

In onderstaande grafiek worden de resultaten van de enquête gepresenteerd, meer bepaald van de vragen naar de kennis van het woordgeslacht van een aantal vrouwelijke woorden, de helft woorden op *-e* (o.a. *boete*, *lade*, *serre*), de andere helft woorden waarvan de vorm niets verraadt over het woordgeslacht (o.a. *tafel*, *fles*, *mat*).

Uit de grafiek valt duidelijk af te leiden dat de kinderen géén associatie maken tussen de eind *-e* en vrouwelijk genus: het *ze*-gebruik stijgt nergens uit boven de 50%, en oudere kinderen scoren niet merkkelijk hoger dan jongere. Bovendien verloopt de verwerving van de andere vrouwelijke woorden identiek of zelfs iets beter. Met andere woorden: de regel dat een sjwa op het einde het woord vrouwelijk maakt, is niet langer aanwezig in het Nederlands van onze kinderen. Ook andere formele regels zijn blijkens het onderzoek niet meer zo stabiel. Dat de vorm van woorden niet langer toelaat om woorden te herkennen als mannelijk, vrouwelijk of onzijdig, is uiteraard nefast voor het systeem: de grafiek toont duidelijk dat zelfs kinderen van tien geen goede kennis hebben van het woordgeslacht, althans niet van de vrouwelijke woorden. De weg naar afwijkingen van het traditionele woordgeslacht ligt dus open, en op termijn kan dat leiden tot de totale ineenstorting van het systeem, zoals in het Engels is gebeurd. Het Engels heeft namelijk nog één lidwoord, *the*, en naar alle substantieven behalve mensen en dieren wordt terugverwezen met het pronomen *it*.

Neutralisering

Maar zover is het in het Nederlands nog bijlange niet: ten eerste is het gebruik van het vrouwelijke *ze* voor oorspronkelijk vrouwelijke woorden ook bij kinderen niet geheel uitgestorven. En ten tweede geven de resultaten aan dat reductie tot één genus, zoals in het Engels, zeker niet aan de orde is. Behalve een tendens tot masculinisering valt in de gegevens immers ook op dat het onzijdige genus sterk aan belang toeneemt: in bepaalde gevallen lijkt er dus geen sprake van masculinisering, maar eerder van ‘neutralisering’. Vooral wanneer er verwezen wordt naar een abstracte of niet-telbare referent, neigen kinderen veel sterker naar het gebruik van het onzijdige voornaamwoord *het* dan naar het mannelijke *hij*. In de enquête bleek dat onder meer het geval bij de oorspronkelijk vrouwelijke woorden *boete* en *vrijheid*.

Het feminiene genus staat dus ook in Vlaanderen niet meer stabiel. De kans is dan ook groot dat het vrouwelijke woordgeslacht in de toekomst in Vlaanderen alleen nog gebruikt zal worden om te verwijzen naar vrouwelijke personen en dieren, net zoals in Nederland. Of daaruit de conclusie getrokken moet worden dat de Vlamingen maar beter vandaag al overschakelen op het noordelijke systeem met twee genera, is maar zeer de vraag. Al te vooruitstrevende Vlamingen lopen immers het risico om bij

uitspraken als *De mand? Hij ligt vol eieren* en *De koe? Hij geeft melk* met behoorlijk wat gefronste wenkbrauwen geconfronteerd te worden. Bovendien is noch het gebruik van *ze* waar iemand anders *hij* zou zeggen, noch het omgekeerde zo storend dat het de verstaanbaarheid in het gedrang zou brengen. In dergelijke gevallen lijkt het ons dat taalnormeerders moeten afzien van strenge veroordelingen, en respect moeten opbrengen voor de variatie die spontaan onder de Nederlandstaligen gegroeid is. Laat de taal zijn eigen gang gaan (of is het *haar* eigen gang?), ook al is dat (voorlopig nog) in twee richtingen. Als die koe maar melk geeft, toch?

Literatuur

Pauwels, Jan L. (1938), *Bijdrage tot de kennis van het geslacht der substantieven in Zuid-Nederland*, Tongeren, Michiels.

Lien De Vos studeert Nederlandse taal- en letterkunde aan de Universiteit Gent, en werkt aan een masterscriptie over de verwerving van het Nederlandse genus door Oost-Vlaamse kinderen. Gunther De Vogelaer is als postdoctoraal onderzoeker van het FWO-Vlaanderen verbonden aan de vakgroep Nederlandse taalkunde van de Universiteit Gent.

e-mail: lidevos.devos@ugent.be, gunther.devogelaer@ugent.be

Dossier

Grappige namencombinaties in het Nederlandse taalgebied

PIET CRETEN

In het Nederlandse taalgebied lopen er nogal wat figuren rond die gezegend zijn met een combinatie van voor- en achternaam die deuren opent of misschien meteen weer sluit. Het lijkt er sterk op dat er onderbewuste krachten meespelen wanneer mensen namen verzinnen voor hun kroost. Stel dat u als achternaam 'Brood' draagt en u krijgt een zoon. Hoe groot schat u de kans in dat de namen Herman of Frans heel even door uw hoofd schieten? De meeste mensen weerstaan makkelijk de lokroep van de Ben Crabbé die diep in hun wezen verscholen zit, maar enkelingen zijn zo euforisch dat ze hun nageslacht van bij de geboorte veroordelen tot hoongelach of pesterijen.

Over taal ging de afgelopen tijd op zoek naar de mooiste, leukste of grappigste combinaties van voor- en achternamen in het Nederlandse taalgebied en kreeg honderden reacties binnen. De leukste of opmerkelijkste daarvan presenteren we in deze minireeks. De inzendingen vielen grotendeels in te delen in twee grote categorieën: de 'mooie' namencombinaties en de 'grappige'. In een vorige bijdrage presenteerden we al de mooi bevonden combinaties. Deze keer is het de beurt aan de grappige, of in veel gevallen, tragikomische combinaties, want of de dragers er blij mee zijn, valt in veel gevallen te betwijfelen.

Beroemdheden

Wie zijn achternaam deelt met een beroemdheid en enige bewondering heeft voor de ster in kwestie, zal de nodige moeite hebben om een voornaam te kiezen die niet verwijst naar het idool. Het hoeft dan ook niet te verbazen dat er in ons taalgebied heel wat Jimmy Hendrickxen of Bob Dillens rondlopen. Omgekeerd kunt u natuurlijk ook de pech hebben dat een naamgenoot ervoor kiest beroemd of berucht te worden en op die manier uw goede naam meteen naar de filistijnen te helpen. Vraag maar aan de Marc Dutroux' in Wallonië.

Het valt bijvoorbeeld allemaal nogal mee voor iemand als Hugo Bos, al krijgt hij regelmatig het grapje te verduren dat zijn winden wel erg lekker moeten ruiken. Ook de heer Rembrandt van Rijn had het slechter kunnen treffen. De inzender had bovendien als kind een vriendinnetje dat Hendrickje Stoffels heette, de grote liefde van Rembrandt (de schilder). De hedendaagse tegenhangers zouden elkaar overigens nooit ontmoet hebben. Ook Eva Adam en Jay Lennon zullen vrij makkelijk kunnen achterhalen waar hun ouders de mosterd haalden.

Minder leuk is het leven dan weer begonnen voor Donald Duk uit Den Haag en Donald Duyck uit Oostrozebeke, die in hun leven wellicht meer dan een gemiddeld aantal eendenimitaties te berde hebben mogen brengen. Ook Stijn Vranken had het beter kunnen treffen. We mogen er niet aan denken wat hij zoal te horen heeft gekregen in zijn jeugd.

Sommige ouders hopen via de naamskeuze voor hun kind meteen wat leiderscapaciteiten in te lepelen. Koningshuizen, keizers of legeraanvoerders blijken het ook goed te doen als inspiratie bij naamgeving. Zo noemde de heer Van Maele zijn kinderen Margaretha en Lodewijk en verder lopen er in de Lage Landen heel wat mensen rond die namen dragen als Karel De Grote, Charles Leroy, Boudewijn Deconinck (in een of twee woorden) en ook Annie Bal (u weet wel, die van de olifanten).

Onbedoelde boodschappen?

Een tweede categorie grappige namen zijn combinaties die een woord of een woordgroep opleveren die in veel gevallen wellicht niet zo bedoeld was. Hét typevoorbeeld is de combinatie Eli Peeters, die, echt waar, al menige baby getroffen heeft. Maar er zijn er nog vele andere, die je soms nauwelijks voor mogelijk houdt. Zo mag het een mirakel heten dat de Nederlandse topman Wiet Pot niet – zoals de inzender schrijft – de grote cannabisbaas van Nederland geworden is, maar het wel geschopt heeft tot een van de rijkste bankiers van Nederland.

Andere voor- en achternamen die leuke woorden vormen zijn: Aart Beijen, Bo Bos, Bibi Boom, Ko Mies, Erika Meel, Jos Thie en Koen Dooms. Ann Nijs mag nog van geluk spreken als je haar situatie vergelijkt met die van An Alen en An Aelgoet.

Sommige combinaties lijken op het eerste gezicht volstrekt onproblematisch, tot ze opduiken in gealfabetiseerde lijsten. Dergelijke lijsten vormen zonder enige twijfel een valstrik bij het kiezen van een voornaam. Helaas komt deze waarschuwing te laat voor de ouders van Tine Cant, Erik Dom, Odile De Croock en Maarten Sper.

Lijsten vormen overigens wel vaker een probleem. Telefoonlijsten bijvoorbeeld vermelden vaak slechts een initiaal van de voornaam. Gecombineerd met de achternaam kan dat opnieuw vervelende combinaties opleveren; vraag maar aan Sjarrel Ex of Pieter Enis. Wel leuk is het voor Denise Enis, wier voornaam opnieuw gevormd wordt door de combinatie initiaal-achternaam.

Naast combinaties die een woord opleveren, zijn er ook die een hele woordgroep vormen. Een goed voorbeeld daarvan is Werenfried Tuerlinckx. Even doorlezen en u merkt dat er een mooie zin tevoorschijn komt.

Erg aardige woordgroepen leveren de namen van de volgende personen op: Sytze Vliegen, Ben Aangenaam, Ben Gemeen, Nest (van Ernest of Nestor) Mussen, Jan Alleman en Paul Rothier (na diens dood levert het in elk geval een mooie grafsteen op).

Bij een naamsafroeping van een alfabetische lijst kijken de volgende mensen wellicht een gat in de grond: Winther De Grauwe, Beertje De Bruyne en Paul Versteven, die, zoals hij zelf aangeeft, met het afsmelten van het poolijs meer en meer brandend actueel wordt.

Nog een leuke anekdote is die over een ex-voorzitter van een examenjury die in Leuven voor de richting Germaanse talen alfabetisch moest afroepen welke studenten geslaagd waren. Alles liep uitstekend tot hij voldoende luid Gheyle Griet moest roepen. Het effect kunt u raden.

Moeilijk te controleren is het verhaal van een lezer die beweert dat zijn moeder bevriend was met een meisje dat Justine Agathe Marie heette. Met de nodige dialectachtergrond weet u waar het pijn deed als ze haar naam hoorde.

Polyglotte grappenmakers

Soms lijkt een namencombinatie op het eerste gezicht niet zo bijzonder, maar wordt die wel grappig met een tikkeltje talenkennis. Opnieuw kan men zich afvragen of ouders bij de naamskeuze voldoende ver hebben nagedacht dan wel of het om een bewuste keuze ging.

Waarschijnlijk bewust gekozen, maar eigenlijk nog wel mooi, vinden we namen als Fleur Blomme en Fleur Dugardin. Ook Vincent Franckx zal weinig last hebben gehad met zijn naam, tenzij iemand op het idee kwam zijn voornaam op zijn Frans uit te spreken. Ook Anne Ariën lijkt op het eerste gezicht niks bijzon-

---

ders voor te stellen qua naam, al komt – zoals ze zelf zegt – haar kredietwaardigheid mogelijk in het gedrang als ze naar Frankrijk verhuist.

Iets minder leuk lijkt ons het leven voor de heer Bernard Le Saine, die wellicht na een naamsafroeping mopjes te horen krijgt over tonnetjes met brandewijn. Nog erger is het wellicht voor Jean Aimar, die meteen weet wat zijn ouders dachten over de verdere voortplanting. Zeker veroordeeld tot een jeugdtrauma lijken ons Barbara Horny en al haar familieleden. Als mevrouw ooit over zichzelf een website wil starten, lijkt succes ons verzekerd met een bijzonder groot aantal mannelijke bezoekers.

Nog een leuk verhaal is dat van Raf Withofs. We laten hem zelf aan het woord:

Werkgerelateerd heb ik kennis gemaakt met een Nederlander met een plezante voor- en achternaam-combinatie: Bo The (uitspraak: beauté = schoonheid in het Frans).

We hebben een softwareprogramma waar onze contacten in staan. Toen ik de eerste keer met deze mijnheer ging bellen (toevallig eveneens een van mijn eerste commerciële telefoongesprekken) keek ik in ons systeem. Daarin stond: Bellen met 'The B. Man'.

Je voelt hem al aankomen! Ik sprak het op het Engels uit en besepte te laat dat het derde woord natuurlijk voor zijn geslacht staat (achternaam, voorletter van de voornaam, geslacht). Heb ik me een figuur geslagen...

De winnaars

Bij een prijsvraag horen natuurlijk winnaars en wie de bovenstaande nominaties bekijkt, zal meteen beseffen dat het niet eenvoudig is een keuze uit de erg uiteenlopende inzendingen te maken. Een stemming onder een commissie van redactieleden wees uit dat de onderstaande namen op de bewondering of verbijstering van de *Over taal*-redactie kunnen rekenen.

De eerste winnaar past in de categorie van de polyglotten. Onoplettendheid van de ouders lijkt ons volledig uitgesloten als een kind Beau Ter Ham genoemd wordt. 'Beau' mag dan wel 'mooi' betekenen, of Beau er zelf van zal kunnen genieten durven wij te betwijfelen.

Een andere prachtige mail vonden wij de volgende:

Ik heb jaren door heel Vlaanderen cursus kalligrafie gegeven en tussen al die cursisten ben ik vaak gekke namencombinaties tegengekomen, die ik dan ook heel mooi neergepend heb:

Sido Sol, bijvoorbeeld, en die vertelde dat haar broer Remy heette ... Re mi sol en si do sol.

Ik ken ook nog iemand met de kortste naam: O! En haar voornaam was Maria... O Maria!!!!

Els Gavel

p.s. Mijn zoon wou ik Lode noemen, maar dat deed ik niet omwille van de foute combinatie met zijn achternaam: Lode Gavel (l'eau de javel).

Ook onze derde en laatste winnaar kon een mooi verhaal voorleggen:

Een vijftiental jaren geleden werkte ik in een Nederlands bedrijf in Bilthoven. Bij de indiensttreding werd ik voorgesteld aan de general manager of verkoopdirecteur. Mijn rechtstreekse chef noemde iedereen bij zijn familienaam. Mr X, Mr Y... Een bepaalde persoon stelde hij voor als de heer Backes, waarop hij zijn voornaam zei: Dick. Je kunt je al inbeelden hoe ik mij amper kon inhouden van het lachen. Een tijd later heb ik dan ook aan de heer Backes uitgelegd wat zijn naam in het 'Vlaams' betekent. Hij wist dit al en ging er prat op dat hij niet voor niets de verkoopsdirecteur was. 'Dat moet tenslotte iemand zijn die het goed kan uitleggen, nietwaar', zei hij.

We hopen u niet op slechte ideeën te hebben gebracht bij het zoeken naar een naam voor uw nieuwste creatie. Een klein verzoek: denk vooral twee keer na of doe het niet, en lever ons stof voor een nieuw artikel in 2025.

Piet Creten is leraar Nederlands en Engels in het Paridaensinstituut in Leuven.

e-mail: piet.creten@overtaal.be

Te boek

Groot voetbalwoordenboek

JOHAN TAELEDEMAN

Het *Groot voetbalwoordenboek van de Nederlandse taal* (verderop GVNT) heeft zijn naam niet gestolen: in 215 bladzijden herbergt het ruim 4000 'voetbalwoorden'. Die zijn alfabetisch gerangschikt en elk lemma bevat

een betekenisweergave (vaak onder de vorm van synoniemen), die meestal aangevuld wordt met

een treffende frase of zin. Aan het eigenlijke woordenboek gaat een inleiding (24 blz.) vooraf, die vooral neerkomt op een verantwoording van de woordselectie en de behandeling ervan in de lemma's. Het resultaat van die verzamelvlijt is een weliswaar onaantrekkelijk gepresenteerde maar toch niet onverdienstelijke inwijding in het uitgebreide voetbaljargon van de Lage Landen (of toch een deel ervan, cf. infra). Tegelijk levert het echter zowel voor de taalkundige als voor de voetbalinsider nogal wat stof op voor bedenkingen.

Een groot probleem waarmee de auteur van zo'n woordenboek af te rekenen krijgt, is de woordselectie. Op dat vlak word je al meteen met de hamvraag geconfronteerd: wat is (voetbal)jargon en wat is algemene(re) woordenschat? In de inleiding (blz. 8) wordt nogal uitbundig aangekondigd dat er 200 woorden met *voetbal-* als eerste lid van een samenstelling in het GVNT zijn opgenomen, waaronder (vrij willekeurig gekozen) *voetbalgebeuren*, *voetbalkoffer* (= koffer voor voetbaluitrusting), *voetbalprogramma*, *voetbalreportage*, *voetbaluitslag* en *voetbalwereld*. Waarom dan ook niet *voetbalfreak*, *voetbalplezier*, *voetbalheisa*, enz.? Met zulke perfect doorzichtige samenstellingen (idem bij *doel-* e.d.) vul je al gauw een 'groot' woordenboek. Over de (voetbal)lijn lijken me woorden als *applaus*, *brutaal*, *juichen*, e.a. Waarom ontbreken dan *boegeroep*, *ongenoegen*, *slogan* en dies meer? Op één selectiepunt ben ik het wel met de samensteller eens: normatieve criteria voor opname (bv. wel *glansparade*, nochtans een germanisme) zijn uit den boze.

Veel minder eens ben ik het dan weer met zijn selectie van 'Vlaamse' woorden, waarvan er uiteindelijk zo'n 200 'werden toegelaten' (blz. 13). Woorden die 'maar alleen in afzonderlijke Vlaamse dialecten [sic, J.T.] voorkomen, zijn weggelaten' (blz.

12). Hoewel de auteur daarvoor te rade was gegaan bij een Vlaamse voetbaldeskundige, sneuvelen onder die hamer woorden als *aansluiter* (= aansluitingstreffer), *inzenden* (= voorzetten), *kleine* en *grote backlijn / rechtboek* (blz. 12), woorden die ik vandaag (2/12/2007) allemaal in mijn krant aantrof, net als de niet in het GVNT vermelde *kwetsuur*, *gekwetst*, *onderuitschoffelen*, *(een doelman) op de proef stellen*, *(een kaart) incasseren*, *weerwerk*, *de netten bol zetten* (= scoren), *(door de buitenspelval) glippen*, *linkerkolom*, enz. Wél opgenomen is dan weer *rap* (<Vlaams> voor 'snel'). Hier had de auteur beslist zijn voordeel kunnen doen door de beste studie over de Vlaamse voetbalwoordenschat ter hand te nemen: de scriptie van Yves Serbruyns (1991, Universiteit Gent).

Verder mis ik ook een aantal termen die naar mijn gevoel niet-exclusief 'Vlaams' zijn: bv. *champagnevoetbal*, *geklungel*, *bye* (ploeg die niet hoeft te spelen), *grinta* (= verbeterheid), enz. Toegegeven, dit zijn al details.

Over de betekenisweergave van de opgenomen woorden kan ik gelukkig een stuk positiever zijn. Hier zijn de *ratés* (Vlaams voor gemiste opendoelkans) veeleer uitzonderlijk.

Zonder negatief te willen zijn vraag ik me tot slot dit af: voor wie is dit woordenboek eigenlijk bestemd? De voetbalminnaar *kent* (gemiddeld) de hier geëtaleerde woordenschat en de voetballeek moet maar eens meegaan naar het stadion. Dat is de enige leerschool.

Jammer maar helaas, hoewel niet onverdienstelijk, is dit woordenboek het zoveelste discutabel resultaat van een hoofdzakelijk commercieel opgezet project.

Kees van der Waerden, *Groot voetbalwoordenboek van de Nederlandse taal*. Baarn, Tirion Sport, 2006, ISBN 90 4390 839 8, 239 blz., 14,95 euro.

Streektaalbeleid

VERONIQUE DE TIER

Lang leve de dialecten

Op 16 juni 2006 werd de Eerste Nationale Streektaalconferentie gehouden in het provinciehuis in Maastricht, een initiatief van de 'Raod veur 't Limburgs' en

het 'Bureau Streektaal Nederlands-Limburg', in samenwerking met de Provincie Limburg. Aanleiding was het afscheid van streektaalfunctionaris Pierre Bakkes en het besluit van de Provinciale Staten van Limburg om structureel een streektaalfunctionaris aan te stellen voor de Limburgse streektaal. In de discussies rond de continuering van het taalbeleid kwam toen naar voren dat de contacten tussen de verschillende betrokken partijen (politici, wetenschappers, ouders, onderwijsgevendenden, streektaalsprekers en beleidsuitvoerders) onvoldoende waren. De bedoeling van de conferentie was nieuwe inzichten naar voren te brengen omdat dialecten respect verdienen. Daarom heeft men een aantal sprekers bij elkaar gezocht die wegens hun taalpolitieke belang hiertoe zouden kunnen bijdragen. De lezingen van alle sprekers en een verslag van de paneldiscussie zijn samengebracht in een publicatie.

Mevr. Wolfs, gedeputeerde van Limburg, belicht de geschiedenis en de toekomst van het streektaalbeleid in Limburg. Van Gelder, toen Commissaris van de Koningin in Zeeland, bespreekt in 'Provinciale erkenning van het dialect als immateriële waarde' dat het logisch is dat de provinciale overheden betrokken zijn bij streektaal, omdat ze dichter bij hun publiek staan dan nationale overheden, maar hij kan zich niet van de indruk ontdoen dat nationale overheden zich daarachter graag verschuilen. Hij benadrukt dat dialecten een onderdeel zijn van het immateriële erfgoed en

wijst erop dat de Unesco hieraan aandacht besteedt in haar Conventie Immaterieel Erfgoed. In 'Accent op het Brabants accent' vat Lujendijk de resultaten samen van een onderzoek naar het gebruik van het Brabants: het Brabants is meer verspreid dan gedacht, de Brabander is trots op zijn streektaal, maar streektaal is kwetsbaar, omdat de jeugd achterblijft.

Een van de plannen om streektaal te bevorderen is verspreiding van de streektaal via webradio. Braun beschrijft in 'Der "Conseil Permanent" de la langue Luxembourggeoise' hoe het met het Letzeburgs in zijn land staat. Luxemburgers blijven, ondanks het Duits en Frans in het openbare leven, hun taal massaal trouw. Overal praat men Letzeburgs met elkaar, en die moedertaal zit het Duits en Frans niet in de weg.

In 'Dialectbeleid. Meer antwoorden dan vragen' vragen Jaspaert en Kroon zich af of er wel beleid nodig is voor het dialect. Ze plaatsen enkele kritische kanttekeningen bij streektaalbeleid zoals het nu meestal wordt gevoerd. Het geeft dialecten een verkeerde formele plaats, vinden ze. Deze bijdrage zorgde achteraf nog voor een woord en wederwoord in *Onze taal*, na een tegenreactie van Marc van Oostendorp. Gelukkig is er ook een positieve noot: ook zij vinden het dialect een belangrijk deel van het immateriële erfgoed, maar nog belangrijker is dat de overheid ook een opdracht heeft met betrekking tot de attitude ten aanzien van dialect en dialectsprekers. De toekomst van het dialect hangt volgens hen niet af van een beleidvoerende overheid, maar van de mate waarin het dialect voor zijn gebruikers nuttig blijft. Van Nistelrooij bespreekt in 'Streektaal, grenzeloos veel mogelijkheden' waarom Europa taaldiversiteit belangrijk vindt. Hij gaat dieper in op de uitdagingen en de financieringsmogelijkheden voor regionale en minderheidstalen.

Ook de paneldiscussie krijgt een plaats in het boek. Op enkele stellingen van de panelleden wordt dieper ingegaan. De discussie en de reacties worden in het boek weergegeven. Het boek eindigt met een overzicht van Heijenrath in 'Streektaalbeleid in Limburg anno 2006', en een afscheids- en dankwoord voor streektaalfunctionaris Pierre Bakkes.

Het boek geeft een goed inzicht in de vele facetten van de streektaal: streektaalstimulering (streektaal als thuistaal, streektaal als tweede taal), streektaalcultuur, streektaalgebruik in officiële situaties (provinciale staten, gemeenteraden), streektaal op radio en tv, streektaal in het onderwijs en streektaal in grensregio's. De verschillende auteurs belichten bovendien heel wat verschillende (lokale/gemeentelijke, provinciale, nationale en Europese) perspectieven.

Streektaal en duurzaamheid

Ook na de tweede (inter)nationale streektaalconferentie (25 mei 2007 in Noordwolde) is een bundel gepubliceerd met de lezingen van die dag. In de diverse hoofdstukken van *Streektaal en duurzaamheid* laten de auteurs zien wat er naar hun mening aan activiteiten en beleid gewenst is en welke mogelijkheden zij zien om ook voor de langere termijn het gebruik van de streektaalen te verzekeren.

Niebaum schetst in 'Situatie en wenselijkheden voor de studie van het Nedersaksisch: in Nederland en Duitsland' een beeld van het onderzoek en de studie van het Nedersaksisch, dat steeds meer op de achtergrond raakt. Van Hout geeft in 'Het Europees Handvest en het Limburgs: het politieke en taalkundige discours' inzicht in de plannen voor het Limburgs in de komende jaren ten aanzien van het Europees Handvest. Op het nationale vlak ziet hij geen betrokkenheid bij de streektaalen door de Nederlandse Taalunie. Hij ijvert voor een platform voor streektaalen, een 'streektaalunie'. Bloemhoff schetst in 'De gemeentelijke basis voor streektaalbeleid: situatie en wenselijkheden' met voorbeelden uit zijn eigen praktijkervaring hoe van de bevolking uit gebouwd is aan een streektaalinstituut voor de Stellingwerven.

Het onderwijs van streektaalen komt aan bod in een lezing van drie Groningse dames. Bakker geeft in 'Gronings: de mogelijkheden om het Gronings in de praktijk te leren' een overzicht van het onderwijs voor volwassenen in die provincie. Die lessen zijn een succes. Docenten hebben hiervoor een speciale cursus gevolgd. Bieze laat in 'Gronings: een verhaal in mijn lokaal!' zien hoe je de Groninger taal op een aansprekende manier kunt integreren

in het studiehuis en Drent schetst aan de hand van het 'European Framework of References' hoe een vak Gronings eruit zou kunnen zien. Boeiend voor iedereen die streektaal een plaats wil geven in het onderwijs.

Er wordt ook over de grenzen heen gekeken. Goltz licht in 'De Tokunft vun dat Plattdüütsche: Wat deit de Staat – wat maakt de Verwaltung?' de werking van het Europees Handvest in de Noord-Duitse deelstaten Niedersachsen en Schleswig Holstein toe. De Tier en Belemans hebben het in 'Beleidsontwikkeling en -ondersteuning voor niet-erkende dialecten in Vlaanderen en Zeeland' over het niet ratificeren van het Europees Handvest in Vlaanderen, en belichten dat zowel in Zeeland als Vlaanderen dialect als onderdeel van het immateriële erfgoed de nodige aandacht krijgt. Goodijk snijdt weer een onderwijsonderwerp aan in 'De Trijetalige Skoalle'. Hij laat zien hoe het drietalig onderwijs Fries, Nederlands en Engels op een aantal scholen zeer succesvol werkt. Het Fries wordt op deze wijze door de jeugd sneller opgepakt.

Ook in deze bundel volgt een korte samenvatting van de forumdiscussie op het eind van de dag. Het forum stelt dat er grote kansen en mogelijkheden zijn voor de streektaalen, maar dat krachten bundelen en hechtere samenwerking voorwaarden zijn om een duurzaam beleid te kunnen voeren.

Op 6 juni 2008 wordt een derde streektaalconferentie belegd rond 'dialect van schoot tot school' in Rilland (Zeeland, op de grens met Noord-Brabant). Voor meer informatie hierover kunt u zich wenden tot josswanenberg@erfgoedbrabant.nl.

Roeland van Hout en Ton van de Wijngaard (red.), *Lang leve de dialecten. Streektaalbeleid in Nederland*. Roermond, Bureau Streektaal Nederlands-Limburg/Uitgeverij TIC, 2006, ISBN 90 7840 711 5, 110 blz., 12,50 euro (te bestellen bij het Huis voor de Kunsten Limburg, Pb. 203, 6040 AE Roermond)

Henk Bloemhoff en Piet Hemminga (red.), *Streektaal en duurzaamheid. Bundel lezingen van de (inter)nationale streektaalconferentie gehouden op 25 mei 2007 in Noordwolde*. Oldeberkoop/Berkoop NL, 2007, ISBN 90 6466 143 3, 120 blz., 12,50 euro (te bestellen bij de Stichting Stellingwarver Schrieversronte, Wilinge Prinsstraat 10, 8421 PE Berkoop/Oldeberkoop, info@stellingwarfs.nl).

Te boek

Modellen van C

JOHAN DE GRAEVE

In 62 modellen probeert Noël Slangen ons uit te leggen hoe strategische communicatie werkt. En dat doet hij zeer goed. Deze handleiding zou in elk bedrijf of in elke instelling en (overheids) organisatie geraadpleegd én gebruikt moeten worden. Uiterst toegankelijk, deskundig, strak logisch opgebouwd, overzichtelijk, praktisch hanteerbaar en zeer goed gestructureerd, biedt het elke manager/leider die begaan is met zijn bedrijf, instelling of organisatie de belangrijkste hefbomen om strategisch te communiceren.

Waar heeft Slangen het over in zijn 62 modellen? In deze 215 bladzijden tellende handleiding (waarvan elk hoofdstuk rustig apart gelezen kan worden) behandelt hij achtereenvolgens strategische communicatie, communicatieplanning, reclame, persstrategie, crisiscommunicatie, interne communicatie, communicatievormen en internet. Als toemaatje krijg je nog vijf gespecialiseerde modellen over regiomarketing, infrastructuurcommunicatie, diversiteitscommunicatie, overheidsvoorlichting en breinlabotechnieken. Een digitale versie van de handleiding kun je raadplegen op www.modellenvanc.com en als je inlogt via het speciale paswoord dat je in de papieren versie van het boek krijgt, heb je toegang tot extra informatie. Het gaat vooral om links naar websites met inhoudelijk verwante informatie. Bij het thema 'overheidsinformatie' bijvoorbeeld krijg je links naar alle belangrijke (overheids)organisaties en verenigingen die zich bezighouden met overheidsinformatie. Zo is er een link naar een deelwebsite van het Instituut van de Overheid (K.U.Leuven), waarin technieken voorgesteld worden om burgerparticipatie te bevorderen of te organiseren. Een hele hap informatie en communicatie dus om in de praktijk mee aan de slag te gaan. Maar daar ligt net de knoop. Hoe vertaal je de adviezen en modellen van Slangen in de praktijk? De maker van deze handleiding

geeft zijn ruime 'praktijkervaring' niet of met mondjesmaat prijs, alleen de algemene wetten en modellen worden uitvoerig beschreven.

Als man van de praktijk zou ik mijn voordeel kunnen doen met concreet uitgewerkte (fictieve) cases. Voorbeelden genereren immers ideeën. Ook minder geslaagde campagnes en campagnes waar het fout liep – al dan niet om redenen of oorzaken waarop je zelf invloed kunt uitoefenen – kunnen leerrijk zijn. Wat ik mis, is dus een concrete vertaling van de adviezen naar de praktijk.

Denk maar aan het volgende advies over het gebruik van toon in je communicatie (blz. 58): 'Als de identificatie de manier is waarop de consument zichzelf wil zien, is de toon de manier waarop het merk dat wil. De creatie moet het merkimago optimaal ondersteunen en uitademen. Dit kan door herkenbare kleuren, waarden en andere associaties. Een marktleider moet er als een marktleider uitzien, een challenger als een challenger. Ook het omgekeerde is waar: alles wat in tegenspraak is met de gewenste perceptie van het imago werkt verstorend en vertragend.' Een waarheid als een koe, maar werk deze waarheid maar eens uit tot een concrete case met goede en minder goede voorbeelden en geef aan waarom dat zo is.

'Wie de recepten publiceert, moet verdergaan in de kookkunst' is de allerlaatste zin van de handleiding. Ik sluit me daar volledig bij aan, alleen denk ik dat die uitdaging niet ver genoeg gaat. Naast de 'modellen van C' wil ik graag 'praktijken van C'. Dat neemt uiteraard niet weg dat deze handleiding een must is voor al wie (in zijn bedrijf) met communicatie begaan is.

Noël Slangen, *Modellen van C. Strategische communicatie in 62 verrassende modellen*. Den Haag, SDU Uitgevers, 2006, ISBN 90 5261 530 6, 215 blz., 39,95 euro.

Zeg het dan toch!

HUGO BROUCKAERT

Valt het u ook op hoeveel mensen niet volledig uitspreken of -schrijven wat ze bedoelen en daarbij van de toehoorder of lezer een intellectuele inspanning eisen waar die laatsten niet om gevraagd hebben? Ik heb met de jaren verschillende categorieën leren onderscheiden: noemmaaroppers, ikbedoelers, zegmaazegggers, ergenszwevers, stukadoors, vanners-driepunters en aanhalingstekenaars.

De 'noemmaaroppers' bezorgen mij een sterk gevoel van weerzin. Het zijn mensen die zinnen uitspreken als: *Die dingen gebeuren in landen als Sierra Leone, Oostenrijk, Oezbekistan en noem maar op...* of *Ik verkoop potloden, pennen, nietjes, inktpatronen, noem maar op...* Als ik een noemmaaropper bezig hoor, denk ik geërgerd: als u het toch allemaal zo goed weet, noem het dan zelf op!

'Ikbedoelers' anderzijds zijn meestal lieden van een zeker intellectueel niveau, met een niet te stuiten neiging tot beleren. Ze vullen hun zinnen aan met een tweede zin, die begint met: *Ik bedoel hiermee*, soms nog aangevuld met *het volgende*, een overigens volslagen overbodige toevoeging.

De voldoende voorwaarden voor mentale entiteiten zijn fysieke entiteiten in een bepaalde configuratie. Ik bedoel hiermee het volgende: alle materie bestaat uiteindelijk uit dezelfde basisconstituenten (atomen, quarks en wat nog niet allemaal...).

Ook zij roepen bij mij enige afkeer op. Waarom kan zo iemand niet van bij het begin meedelen wat hij verstaat onder wat hij in eerste instantie onduidelijk, omslachtig, of duister formuleert? Afgezien van de vraag of de tweede zin in voornoemd voorbeeld wel klaarheid schept, behoort de auteur hier door de toevoeging *en wat nog niet allemaal...* bovendien ook nog eens tot de noemmaaroppers.

Leden van de volgende categorie, de 'zegmaazegggers', willen in eerste instantie anderen doen zeggen wat ze

bedoelen, maar zeggen dat dan gelukkig zelf. *Mijn gezinsleden, zeg maar mijn man en mijn drie kinderen...* In vergelijking met de twee vorige soorten genieten die mensen van mij nog enige sympathie.

'Ergenszwevers' hebben het altijd over ergens, zonder te zeggen waar. *Ergens staan we nog nergens*. Dat zal wel, denk ik dan. Ook die soort munt uit door vaagheid.

Zo komen we naadloos tot de 'stukadoors'. Voor hen bestaat alles uit stukken. *Voor een stuk hebt u gelijk*. Dat stuk wordt ook gebruikt in combinatie met ergens. *Voor een stuk heb ik me ergens vergist*. Om welk stuk het precies gaat, vernemen we helaas niet.

'Vanners-driepunters', een andere afdeling, beëindigen hun zin met het woord *van*, gevolgd door een pauze en een samenzweerderige blik, waarmee ze veronderstellen dat wij perfect op de hoogte zijn van iets wat ze in gedachten hebben, maar niet uitspreken. Schriftelijk kan dat met drie puntjes worden weergegeven. *Hij heet Martens en is de zoon van...* of: *Ze handelen niet alleen, maar in opdracht van...* of: *Die maatregelen zijn nodig in het vooruitzicht van...* Van wie of van wat, denk ik dan verveeld.

Bijzonder enerverend zijn zij die als het ware schriftelijk spreken door gesticulerend de wijsvinger en middenvinger van elke hand als haakjes te krommen, waarmee zij een woord een pregnante betekenis willen geven. Het zijn de 'aanhalingstekenaars'. Schuilt daar iets achter? Waarom zeggen ze het dan niet? Ronduit afstotend vind ik dat.

De 'eigenlijkers', de 'feitelijkers' en noem maar op..., verwant met de hierboven vermelde ikbedoelers, moet ik wegens plaatsgebrek helaas onbesproken laten, al spijt me dat ergens voor een stuk, zeg maar...

Quiz over taal

Test uw kennis van het Nederlands

NATALIE HULSEN

I. Wat betekenen de onderstaande woorden?

- anerytropsie
  - verlaagd dorstgevoel
  - verstijving in de spieren
  - roodblindheid
- undine
  - vrouwelijke watergeest
  - antiviraal geneesmiddel
  - gele kleurstof uit de wortels van een Indische boom
- omber
  - blauwneus
  - verzorger van wezen
  - kaartspel van Spaanse oorsprong
- victualie
  - kortschedeligheid
  - proviand (om op reis mee te nemen)
  - het uitslaan van vuile taal

II. Welk woord is niet correct gespeld?

- elf-en-dertigst
  - dolce far niente
  - mecenessen
- tweeëiige
  - santenkraam
  - craquelure
- luiwammesen
  - bachanalen
  - ten enenmale

III. Vul de onderstaande uitdrukkingen aan

- iets voor zoete ..... aannemen
- de ..... breken over iemand of iets
- met dubbel ..... schrijven
- die de ..... wil hebben moet eerst de noot kraken
- een ..... op de mond hebben

IV. Welk woord is correct gespeld?

- staakthetvuren
  - staakt het vuren
  - staakt-het-vuren

- bonvivants
  - bon vivants
  - bon-vivants
- tracées
  - tracés
  - tracé's
- krankjoreme
  - krankjorume
  - krank-jorume
- crapaudje
  - crapautje
  - crapaudtje

V. Rijg de woorden aan elkaar

- koper ..... hout
- schrob ..... lijn
- spring ..... haar
- stof ..... stof
- turf ..... huur

VI. Welk woord wordt hier omschreven?

- leer van de dosering van geneesmiddelen
  - posologie
  - pteridologie
  - soteriologie
- flauw dubbel gebogen grote dolk of kort zwaard, in oosterse landen in gebruik
  - tambangan
  - jatagan
  - galengan
- het eten van rauw vlees
  - odynofagie
  - coprofagie
  - omofagie

OPLOSSINGEN

- I. 1c / 2a / 3c / 4b
II. 1a (elfendertigst) / 2a (tweeëiige) / 3b (bachanalen)
III. 1. koek / 2. staf / 3. knijt / 4. pit / 5. slot
IV. 1c / 2b / 3a / 4b / 5a
V. 1. afval / 2. zaag / 3. staart / 4. jas / 5. land
VI. 1a / 2b / 3c